

dans magazine

HET DANSBLAD VAN NEDERLAND

NUMMER 06-2023 ★ 40STE JAARGANG ★ €6,99

SWAN LAKE

*Een reis
door de
schemer-
wereld*

EN VERDER: ★ CHOREOGRAFEREN MET PRIKKELS ★ GLITTER ★ BLINDE LIEFDE VOOR SALSA

BALLETVLOEREN.NL
BY INTERLINE®

ZIEL

‘De luiken opengooien en in het diepe duiken, zonder angst of schroom.’ Conny Janssens nieuwe voorstelling is een ode aan het leven.

repetitiefoto Edgar Wetzel

Lees de rubriek **DANSFANS** op pagina 41

dans magazine

DECEMBER 2023. 40STE JAARGANG NR. 6
Een uitgave van Virtùmedia

REDACTIEADRES

Dans Magazine
p/a Virtùmedia
Postbus 595, 3700 AN Zeist
E-mail:
redactie@dansmagazine.nl

PERSBERICHTEN

Deadline zes weken voor
verschijningdatum van Dans
Magazine. De volgende
Dans Magazine verschijnt in
in week 5 - 2024

REDACTIE

Joost Groeneboer,
Klaartje Grol

HOOFD- EN EINDREDACTIE

Joost Groeneboer

MEDEWERKERS

Annette Embrechts,
Astrid van Leeuwen,
Mirjam van der Linden,
Ruth Naber,
Iris Peters,
Rowena Rutten,
Barend de Voogd

BASISONTWERP

Melody Drost,
Twin Media bv, Zeist

VORMGEVING

Maya Timmer,
Twin Media bv, Zeist

DRUK

Veldhuis Media, Meppel

DISTRIBUTIE

VMBpress,
tel (0251) 25 79 35

ADVERTENTIES

Daily Productions,
Mariska Jankovits
mjankovits@virtumedia.nl
(030) 693 11 77

UITGEVER

Virtùmedia BV,
Pepijn Dobbelaer
info@virtumedia.nl
(030) 692 06 77

MARKETING & SAMENWERKINGEN

Rob van der Linden
rvanderlinden@virtumedia.nl
030 303 12 95

CORRESPONDENTIE- ADRES

Uitgeverij Virtùmedia,
t.a.v. Klantenservice Dans
Magazine, Postbus 595,
3700 AN Zeist
E-mail: klantenservice@
virtumedia.nl,
Telefoon: 085-0407400

ABONNEMENTEN

Een jaarabonnement op Dans
Magazine kost € 41,99 (bij
automatisch incasso, per
factuur € 5,- extra) en kan
bij ieder nummer ingaan en
worden elk jaar vernieuwd.
Abonnee worden kan via
www.dansmagazine.nl/abonne-
ment. Adreswijzigingen graag
schriftelijk doorgeven met
vermelding van het oude en het
nieuwe adres en het nieuwe
telefoonnummer. Opzeggingen
2 maanden voor vervaldatum
doorgeven aan de klantenser-
vice. Aan een jaarabonnement
in het buitenland zijn, naast de
kosten voor het abonnement,
ook verzendkosten verbonden.
Neem hierover contact op met
de abonnementenadministratie.
Lees hier hoe we met uw per-
soonsgegevens omgaan www.virtumedia.nl/privacy-statement.
Eerder verschenen edities
zijn te bestellen bij
tijdvoortijdschriften.nl

COPYRIGHT

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk,
fotokopie, microfilm of op andere
wijze zonder voorafgaande schrift-
elijke toestemming van de uitgever.
Wij hebben alle moeite gedaan om
rechthebbenden van copyright te
achterhalen. Mochten er personen of
instanties zijn, die menen aanspraak
te maken op bepaalde rechten, dan
wordt hun verzocht contact op te
nemen met de uitgever. Met het
opnemen van advertenties doet de
redactie van Dans Magazine c.q. geen
aanbeveling van de daarin vermelde
producten of diensten.

ISSN 0168-0137

JOOST GROENEBOER
HOOFDREDACTEUR
REDACTIE@DANSMAGAZINE.NL

foto Martha Luz Machado Caicedo

WELAB

Zachtjes teken ik met mijn vingertoppen figuurtjes
op Cees zijn rug, die hij daarna – eerst aarzelend,
dan steeds enthousiaster – op de dansvloer nadoet.

Cees is een van de spelers/dansers van MOMOthe-
aterwerkplaats die tijdens Festival Ongekend Talent laten
zien dat iedereen talenten heeft, of je nu een beperking hebt
of niet. Vind je het leuk?, vraagt hij me na elk dansje. ‘Ja,
heel leuk!’, antwoord ik rap. Dan draaien we de rollen om
en is het mijn beurt om te dansen.

‘Nu doen we het nog een keer’, roept dansdocent
Yuliya, ‘maar gebruik je de hele ruimte.’ Yuliya
Globa, die masterstudent Kunsteducatie én
docent bij de opleiding Artisteducator in Dans
van ArtEZ is, heeft als afstudeerproject **WELAB**
gecreëerd, een omgeving waarbinnen mensen
met verschillende lichamen zich kunnen ont-
wikkelen in dans.

Uitgangspunt van haar onderzoek, waar ze op haar web-
site uitvoerig verslag van doet, is *embodied cognition*. Het
gegeven dat ons lichaam beweging in een soort interne ge-
heugenbibliotheek opslaat. Door daar bij mensen met een
beperking een beroep op te doen, probeert ze hun dansend
en creatief vermogen te stimuleren.

De dansers van MOMO genieten zichtbaar van de vrijheid
die Yuliya hen geeft. In een volgende oefening werken we
met belichaamd contact. Elke keer als een danser achter
een andere gaat staan, neemt deze zijn of haar beweging
over.

Mooi om te zien is dat er tussen sommige dansers en Den-
nis, een met Yuliya meegekomen dansstudent, een enorme
vertrouwensband ontstaat. Want liefde en vertrouwen is
echt de sleutel voor het dansen door en met mensen met en
zonder beperking. Yuliya: ‘In mijn ogen is er geen inclusie,
geen diversiteit mogelijk zonder liefde voor elkaar.’ ◀

**‘ONS LICHAAM
WEET MEER DAN
WE DENKEN.’**

Joost

INHOUD

december

nummer
06
2023

Rocio Molina
foto Paco Lobato.

24 FLAMENCO BIËNNALE

12 SOL INVICTUS

Hervé Koubi over de verbindende kracht van dans en de hoop op betere tijden.

38 GLITTER

Antonin Rioche is een veelzijdig maker. Hoe heeft hij zich ontwikkeld?

34 BLINDE LIEFDE VOOR SALSA

Waar kun je leren dansen als je blind of slechtziend bent? 10 vragen aan Annemarie Nodelijk.

foto Mélanie Lhôte

10 CLOSED EYES

Alida Dors: 'Sluit je ogen en zoek naar de stemmen in jou. Wat is je moreel kompas?'

18 SWAN LAKE

Introdans brengt deze winter opnieuw een geliefde balletklassieker tot leven.

21 GEWOON ALI

Op zijn dertiende kwam hij vanuit Irak naar Nederland. Nu vecht hij voor een culturele sector waarin elke stem mag bestaan.

30 CHOREOGRAFEREN MET PRIKKELS

Overprikkeling lijkt volksziekte nummer 1 te worden. Boukje Schweigman moedigt het gesprek aan.

37 DE NOTENKRAKER

Al meer dan 100 jaar een soort geneesmiddel. Je gaat erheen, vergeet de zorgen van alle dag.

44 IN RESIDENTIE

In deze nieuwe rubriek Amparo González Sola: 'Wat we doen heeft consequenties. Ook wat we niet doen.'

EN VERDER

- 7 Nieuws
- 17 Dansfilms: *Stop making sense*
- 26 Fotoreportage: ClubINC
- 32 Dansdromen
- 41 Dansfans: Conny Janssen Danst

OP DE COVER

Ruben Ameling in *Swan Lake* van Introdans.

Lees het interview op pagina 18

foto Hans Withoos

Van straatcultuur tot Maori-tradities

Islands of Empathy (in a sea of chaos)
Club Guy & Roni | Slagwerk Den Haag
do 18 jan | 20.00 uur

GROOVE
The Ruggeds en Ghetto Funk Collective
zo 21 jan | 20.00 uur

One Touch
SHIFFT | Jasper van Luijk
vr 9 & za 10 (première) feb | 20.30 uur

WHENUA
New Zealand Dance Company
vr 16 feb | 20.00 uur

kaarten via ssbu.nl

STADS
SCHOOX
BURG NIJMECHEN
UTRECHT

WHENUA | foto: John McDermott

aya.nl

**SEIZOEN
23/24**

High

OKT-DEC 2023

12+

Hoop

JAN-APRIL 2023

12+

**Spreken
zonder woorden**

DOORLOPEND TE BOEKEN

Lijf

DOORLOPEND TE BOEKEN

Tinten

DOORLOPEND TE BOEKEN

Yanasei

JAN - MEI 2024

6+

BIJ ELKE VOORSTELLING
TE BOEKEN: WORKSHOPS,
NAGESPREK EN LESMATERIAAL
INTERESSE: MAIL NAAR
INFO@AYA.NL

BOEKINGEN:
[WWW.FRONTAAL.COM](https://www.frontaal.com)

Paraddy[®]
www.paraddy.com

Quality Yoga & Dancewear
Witte de Withstraat 11a 3012 BK Rotterdam

We verzamelen de leukste nieuwtjes en voorstellingen voor je en zorgen dat je op de hoogte bent van de laatste danstrends.

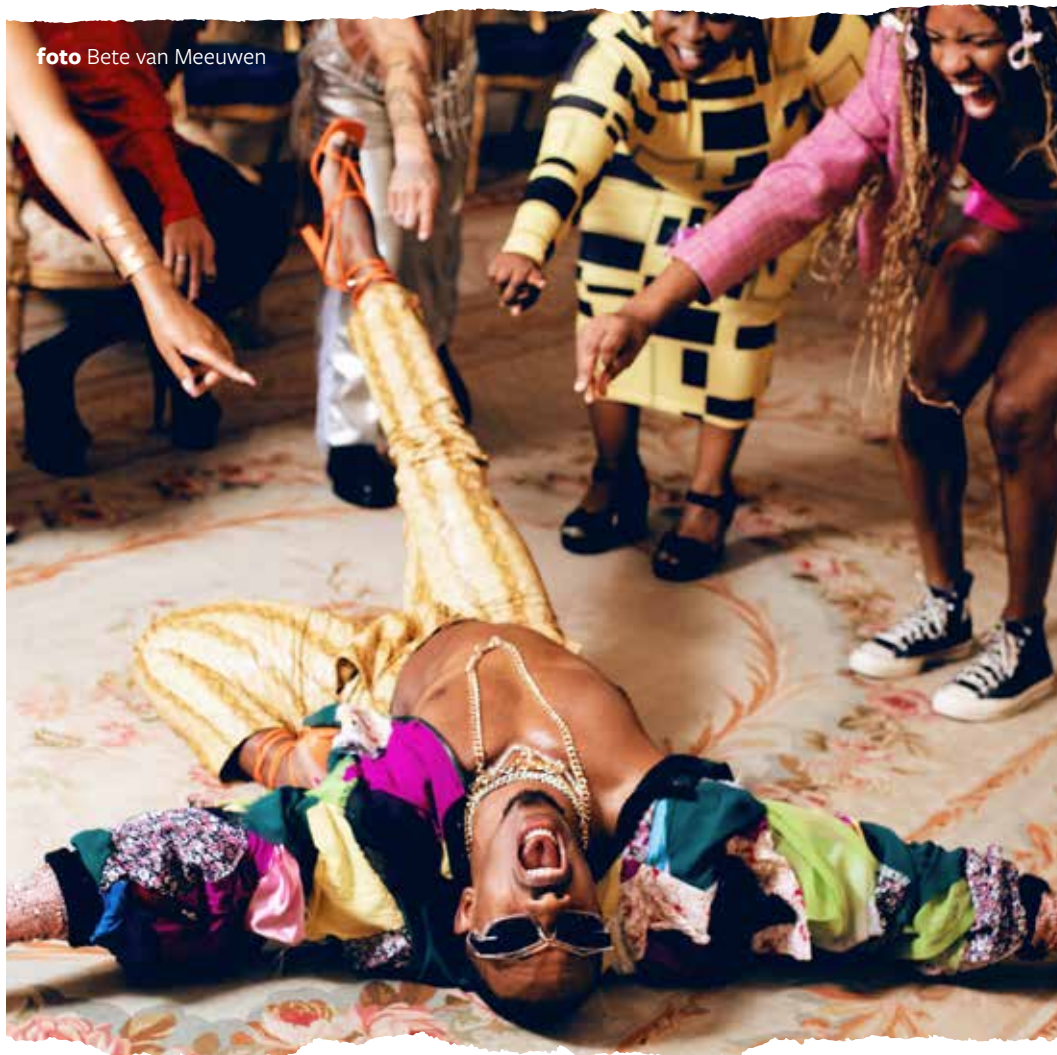

foto Bete van Meeuwen

foto Juan Carlos Leal Rojas

CONGRATULATIONS!

De winnaar van de Piket Kunst-prijzen 2023 in de categorie Dans is breaking crew Heavy Hitters. 'Zij hebben het idee van wat hiphop zou kunnen zijn verruimd', aldus de vakjury, waarin Amos Ben-Tal en Erik Kaiel. 'De crew laat zien hoe het toeschouwers kan aanspreken, niet als een vaststaand concept maar als een levende, zich ontwikkelende praktijk.'

www.piketkunstprijzen.nl

GRAND MARCH: THE WILLET-HOLTHUYSEN HOUSE THROUGH A BALLROOM LENS

Met prikkelende mode-interventies en kunstinstallaties tonen Amsterdam Museum en House of Vineyard tot en met 26 mei de kracht van ballroomcultuur. In de kamers van het historische Huis Willet-Holthuysen worden verschillende interventies gedaan, met als doel om gendernormen uit te dagen, bijvoorbeeld een zestiende-eeuws harnas gecombineerd met hedendaagse ballroomssthetiek.

House of Vineyard is het eerste ballroomhuis in Nederland en viert met deze tentoonstelling dat hier tien jaar geleden het eerste ball werd georganiseerd. Ballroom is een activistische kunstvorm die zijn oorsprong vindt in de zwarte en Latijns-Amerikaanse lhbtiq+ community in Harlem (New York) in de jaren zeventig van de vorige eeuw.

www.amsterdammuseum.nl

DANSALFABET

Samen met grafisch vormgever Joris Kritis en fotograaf Robbrecht Desmet heeft choreograaf Femke Gyselinck

CHARACTER, een kunstenaarsboek met een gedanst alfabet, samengesteld. Gebaseerd op de vormen die zij zelf danst, springt, draait en keert. Eerder onderzocht Gyselinck de relatie tussen dans en typografie in de voorstelling *Letters 2 Dance* (2022) die hier tijdens Julidans was te zien.

Het boek is voor € 38,- verkrijgbaar via www.copyrightbookshop.be

MEER NIEUWS OP [DANSMAGAZINE.NL](https://dansmagazine.nl)
 MISCHA VAN LEEUWEN STOPT NA 25 JAAR BIJ SCAPINO BALLET
 DANSOPLEIDINGENSPECIAL NU ONLINE

Prijzen Dansersfonds '79

Er zijn dit jaar twee Prijzen van Verdienste uitgereikt en wel aan choreograaf Conny Janssen en aan choreografenduo Andrea Leine en Harijono Roebana. Met hun gezelschappen nemen zij volgens de jury al meer dan dertig jaar een toonaangevende plaats in binnen de

Joshua Junker
foto Altin Kaftira

hedendaagse Nederlandse dans. Voor de voorstelling *Remembrance* die hij voor de Junior Company van Het Nationale Ballet maakte, ontving Joshua Junker de Aanmoedigingsprijs.

www.dansersfonds.nl

DANCEABLE SYMPOSIUM 2024

Wat bedoelen we met belangenbehartiging of activisme als het gaat om dans en inclusie? Wat kan er nog meer worden gedaan om systematische veranderingen te bewerkstelligen voor een meer rechtvaardige danssector met meer acceptatie voor danskunstenaars met een beperking? Sprekers als Diana Niepce (Portugal), Katarzyna Żeglicka (Polen), Leisa Prowd (Australië), Jone San Martin Astigarraga (Spanje) geven op 2 februari inzicht in hun praktijk.

www.holland-dance.com/voorstellingen/danceable-symposium

foto Constantin Trommlitz

FUNK

In de nieuwe voorstelling *FUNK, A Cosmic Horizon* van Christian Guerematchi, gaan vier ontheemde dansers op zoek naar hun 'mothership connection'. Guerematchi, die artist in residence bij ICK Dans Amsterdam is, bekijkt in zijn werk hoe fragmenten uit de geschiedenis de zwarte cultuur verder dragen. Met livemuziek van Revé Terborg, die met haar saxofoon het portaal naar de kosmos opent.

Speellijst:

www.ickamsterdam.com

SUZAN TUNCA GEPROMOVEERD

foto Alwin Poiana

Als eerste doctoraal onderzoeker in de dans is Suzan Tunca gepromoveerd bij PhDarts aan Universiteit Leiden. De titel van haar promotieonderzoek is *Spiritual Corporeality: Towards Embodied Gnosis through a Dancing Language*. Als Head of Academy is Tunca verantwoordelijk voor de dansonderzoeksactiviteiten bij ICK Dans Amsterdam. De ICK Academy onderzoekt de waarde van dans in de samenleving.

www.ickamsterdam.com

foto Omaro Productions

Ron de Groot Theatertextiel- en Toneelinrichting

is gespecialiseerd in het inrichten van theater, balletstudio's, scholen, sportzalen/hallen en yogastudio's.

Wij leveren o.a. hoogwaardige, professionele vlakverende houten vloeren Sky Lite & Sky Complete.

Toplagen ballet-, podium- en studiovloeren van 1.50 meter en 2.00 meter breed.

Balletspiegels en Barres in elke gewenste maat.

Meer informatie?

Neem vrijblijvend contact met ons op!

IN ONS ASSORTIMENT:

TAURO DANS- EN BALLETVLOER
1.50 METER BREED / 1.3 MM DIK

JUMPING SOFT DANS- EN BALLETVLOER
2.00 METER BREED / 2.5 MM DIK

RON DE GROOT

THEATERTEXTIEL / TONEELINRICHTING / BALLETVLOEREN / SCHOOLINRICHTING

Postbus 172, 2740 AD Waddinxveen
Henegouwerweg 26C, 2741 KS Waddinxveen
Holland

+31(0)182-616310
www.rondegroottheatertextiel.nl
info@rondegroottheatertextiel.nl

DANS EN BALLETVLOEREN

Performance of Parisa Madani, 2022. Photographer: Nelli de Boer

SNDO BA in Choreography

 Academy of Theatre and Dance
Amsterdam University of the Arts

AUDITIONS

applications deadline
5 February 2024

SNDO is a Bachelor in Choreography based in Amsterdam. It provides educational structure to some of the most progressive choreographic voices today. We are looking for prospective students to start in the study year 2024-2025.

To find out more info and the application form please check our website.

For more info: www.sndo.nl sndo@ahk.nl

Voor het eerst sinds lange tijd staat Alida Dors met storytelling op het toneel. 'Dat vind ik superleuk, maar soms denk ik: *Oh my God, Alid, waarom?*'

tekst Joost Groeneboer

foto Mark Bolk

We zitten midden in de repetities. Spannend! De verschillende disciplines, dans en storytelling, beginnen zich al een beetje te vermengen. We missen alleen nog de muziek. O, waar blijft de muziek!

Waar komt het idee voor *Closed Eyes* vandaan?

'Twaalf jaar geleden nam mijn vader me mee naar een resort op een eilandje in het Surinaamse binnenland. Dat was een paar uur rijden en ook nog een uurtje met de boot. Over het Brokopondomeer, een stuwmeer dat in de jaren '60 is ontstaan. Een van de ondergelopen dorpen is Ganzee, het dorp van mijn voorouders. Maar dat wist ik toen nog niet.

Het is echt een magisch meer. In de mist vaar je midden tussen de afgestorven boomtoppen door en af en toe voel je er eentje strijken langs de onderkant van de boot. Het was supereng. Ik was zwanger van mijn tweeling en het laatste wat je wilt is omslaan met die dikke buik.'

Is het jouw verhaal?

'Het is niet een-op-een mijn verhaal, maar heeft wel raakvlakken. Het gaat over een Surinaamse jongen die zichzelf in het westen is kwijtgeraakt. Hij wordt door zijn voorouders naar het binnenland geroepen om hem wakker te schudden: wat doe je met je leven?

CLOSED EYES

Het aspect van iemand die wegloopt voor allerlei dingen in het leven, is ook mij niet vreemd. Ik ben ook gewoon die vrouw die het moeilijk vindt om alles te combineren. Het is niet alleen maar glamour en zonneschijn. Ik vind dat ik daar best transparant over mag zijn. Dus dacht ik: dan moet ik zelf ook maar op het podium gaan staan. Met de billen bloot.'

Is er een link met het koloniale verleden?

'Nou licht. Het dorp waar de jongen terecht komt, Ganzee, is het dorp van mijn voorouders. Een dorp dat ooit gesticht is voor tot het christendom bekeerde marrons, die veel van hun tradities moesten loslaten. Daar vind ik nu van alles van. Mijn oma – ze was lid van de Evangelische Broedergemeente en later Jehovagetuige – had het idee dat onze eigen cultuur inferieur was en misschien wel demonisch. Zoiets werkt generaties lang door. Ik heb enorm mijn best moeten doen om onze eigen tradities en rituelen te achterhalen.'

Voor wie maak je *Closed Eyes*?

'Voor ons allemaal, voor iedereen die leeft in deze drukke tijd. Het is een oproep om af en toe even je ogen te sluiten, om *in touch* te komen met het hier en nu.

We leven in een maatschappij met zoveel prikkels. Sluit je ogen en luister naar de stemmen die in jou leven. Naar de stemmen van je voorouders. Dat kan eng of gek zijn als je het niet gewend bent, maar vanuit onze traditie is dat heel normaal. Sluit je ogen en zoek met onze dansers naar die stem. Welke God dien je? Wat is je moreel kompas? Volgens mij zijn we daar allemaal naar op zoek.'

Meer informatie en speellijst t/m 10 februari:
www.theaterrotterdam.nl

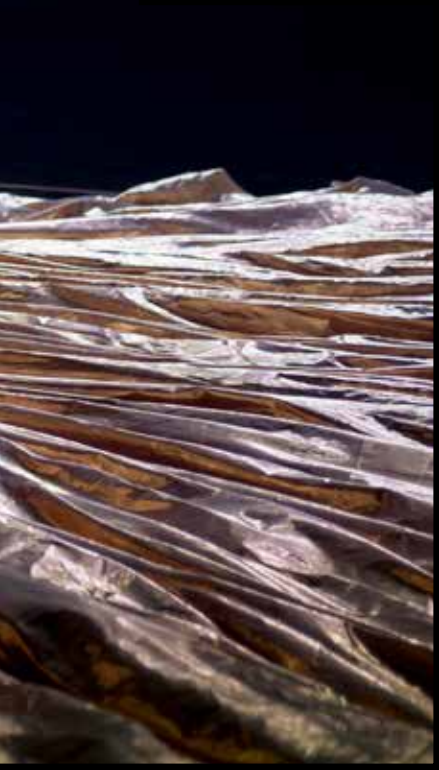
Janai Bart in *Closed Eyes*
 repetitiefoto Mark Bolk

SOL INVICTUS, 'EEN LIEFDES- VERKLARING AAN DE HOOP'

'Een virtueuze, wervelende en onvergetelijke dansreis.' Zo bestempelden critici *Ce que le jour doit à la nuit*, waarmee Hervé Koubi vier jaar terug zijn Nederlandse debuut maakte op het Holland Dance Festival. Nu luistert de Frans-Algerijnse choreograaf opnieuw het festival op met *Sol Invictus*, een productie over onze menselijke nietigheid, de verbindende kracht van dans en de hoop op betere tijden. 'We hebben allemaal zulke grote ideeën, maar in het immense universum zijn we niets.' En dus zit er maar één ding op: 'Het leven vieren en al dansend de draak steken met de dood.'

tekst Astrid van Leeuwen

Fascinatie voor alles wat leeft

Dat Koubi oorspronkelijk, voordat hij zich tot de dans 'bekeerde', farmacologie en klinische biologie studeerde, speelt daarbij, geeft hij toe, ongetwijfeld ook een rol. 'Ik heb een ongelooflijke fascinatie voor alles wat leeft. Van de grote vragen in het leven – wie zijn we, wat doe we hier op aarde en waarom? – tot simpelweg een bloem zien groeien: het zijn zaken die me altijd blijven verwonderen.' Ook astrologie en astronomie boeien hem daardoor mateeloos. 'Ik ben elke keer weer diep onder de indruk van hoe nietig ik ben, hoe nietig we allemaal zijn. We hebben allemaal grote ideeën en denken dat we heel wat voorstellen en kunnen bereiken, maar in dit grote, immense universum zijn we absoluut niets.' Gezien 'onze ronduit ontmoedigende onbeduidendheid en eenzaamheid in de kosmos' zit er, aldus Koubi, dan ook maar één ding op en dat is voluit leven en zelf zin aan het bestaan geven, zelf licht brengen in onze duisternis. 'En ik doe dat door te dansen, zonder dans kan ik niet leven. En die relatie die ik met dans heb, wilde ik in *Sol Invictus* onderzoeken.'

'Vandaag de dag zijn er', zegt hij, 'zoveel dingen waar we bang voor moeten zijn: pandemieën, oorlogen, klimaatverandering en de daaraan gerelateerde vernietiging van ons ecosysteem en – hoe serieus ik dat alles ook neem – die angst blokkeert ons, waardoor we niet meer in beweging komen. Dans kan ons, zowel fysiek als intellectueel, uit die lethargie trekken. Dans creëert vitale energie, dans helpt ons onze angsten – en daarmee onszelf – onder ogen te zien. De grote Pina Bausch zei het immers al: 'Dans, dans, anders zijn we verloren.' En het mooie is, zo ontdekte ik onlangs: het was niet Pina zelf die dit als eerste zei, maar een klein meisje dat zij ooit tijdens een van haar projecten ontmoette. Dat maakt de uitspraak voor mij nog indrukwekkender, dat iemand dat als kind al zo ervoer.'

Het Middellandse Zeegebied en zijn culturen en tradities stonden de laatste jaren centraal in het werk van Hervé Koubi. Geboren in Cannes, niets vermoedend vanwege zijn typisch Franse voornaam, kreeg hij pas op zijn vijftienvijftigste van zijn vader te horen dat hij van Algerijnse afkomst is. De schok die dat teweegbracht, leidde tot een zoektocht naar zijn roots, om, zoals hij vier jaar terug zei, 'licht te scheppen in mijn donkere – want onbekende – geschiedenis', en dans was daarbij voor hem het enige middel 'om uiting te geven aan mijn oriëntaalse dromen.' Zo ontstond het alom bejubelde *Ce que le jour doit à la nuit* (2013), waarin hij specifiek zijn Algerijnse wortels onderzocht, maar bijvoorbeeld ook het al even succesvolle *Barbarian Nights* (2017), waarvoor hij zich liet inspireren door de hele geschiedenis van het Middellandse Zeegebied en alle volkeren, culturen en barbaarse veroveraars die die geschiedenis hebben gevormd.

Nu, een aantal producties en veel opgedane kennis verder, verbreedt Koubi zijn blikveld van de Middellandse Zee naar, in feite, de hele wereld. De basis voor het nieuwe *Sol Invictus* – dat afgelopen september in het Franse Montpellier in wereldpremière ging – is, aldus Koubi, de vraag hoe dans mensen 'ongeacht afkomst, religie of wat dan ook' kan verbinden. 'Dans zit al in ons voordat we leren lopen, dans is van alle tijden en van alle culturen, dus mijn eerste uitgangspunt voor deze nieuwe productie was: wat zit daarachter, wat is de relatie die wij mensen met dans hebben?'

**'JE OPENT ÉÉN DEUR
EN REALISEERT JE
DAT ER ACHTER DIE
DEUR WEER TIEN
ANDERE ZIJN.'**

'ZELFS ALS
JE NIET OP
JE VOETEN
STAAT, MOET
JE GEWOON
DANSEN.'

foto Nathalie Sternalski

foto Mélanie Lhôte

foto Nathalie Sternalski

Rauw en natuurlijk

Hield Koubi voor *Ce que le jour doit à la nuit* audities in Algerije – de productie werd een mannenchoreografie omdat er op één vrouw na alleen mannen naar de auditie kwamen – voor *Sol Invictus* wilde hij bewust, in lijn met het onderwerp van de productie, met mannen en vrouwen van over de hele wereld werken. 'Mijn idee was om op verschillende plekken audities te houden, van Brazilië tot Rusland, maar dat idee werd doorkruist door de coronapandemie. Daardoor heb ik enkel wat audities verspreid over Europa kunnen doen, en verder heb ik héél veel research gedaan op Instagram en Facebook, waardoor ik in contact ben gekomen met dansers die anders misschien wel nooit naar mijn auditie zouden zijn gekomen.'

Een grote groep dansers werd via deze off- en online selectie uitgenodigd om een maand met Koubi te werken en daaruit koos hij uiteindelijk een cast van vijftien totaal verschillende dansers, die echter als overeenkomst hebben dat ze, aldus Koubi, niet alleen een geweldige techniek, maar vooral ook 'iets rauws en heel natuurlijks' hebben. 'Sommigen hebben zelfs geen officiële danstraining gevolgd omdat ze uit heel afgelegen gebieden komen. Eén danser komt bijvoorbeeld uit het Amazonegebied, hij traint letterlijk in de jungle, en een ander is afkomstig uit een klein dorp in Siberië, waar hij in zijn eentje danst, maar ze hebben stuk voor stuk techniek en, belangrijk nog: ze doen niet wat anderen hun geleerd hebben. Ze hebben – ieder met zijn eigen, individuele stem – ook écht iets te zeggen met hun dans.'

Niet rekenen, maar dansen

Het eerste wat Koubi bij het begin van de repetities tegen hen zei, is dat er in zijn nieuwe choreografie geen telling wordt aangehouden. 'Mijn doel was om daadwerkelijk een groep, een team te bouwen, naar elkaar te luisteren, elkaar te respecteren, ondanks hun uiteenlopende achtergronden en dansstijlen. Dus ik zei: we gaan niet rekenen, we gaan samen dansen.' Dat niet tellen maakte de dansers automatisch al meer bewust van de ander. 'Het stimuleerde het gevoel van het sámen doen, van het sámen verantwoordelijkheid voor het geheel dragen, want als er één het niet bijbeent of de mist in gaat, gaat alles fout. Net als bij een lichaam: snijd er één deel af en je bent niet meer dezelfde.'

foto Nathalie Sternalski

Pas in een later stadium vertelde Koubi beetje bij beetje iets over zijn inspiratiebronnen, maar het belangrijkste bleef voor hem dat er een groep op het toneel zou komen te staan in plaats van vijftien dansers die elk hun solo-ding doen. 'En dat was nog niet eenvoudig, want sommige dansers hebben een achtergrond in het battlecircuit, zij zijn gewend om zich solo te presenteren, puur voor zichzelf op een toneel te staan, maar in deze productie moeten ze dus echt opgaan in een groep.'

Hoop op betere tijden

Hoop vormt een essentiële factor in Koubi's nieuwe creatie. *Sol Invictus* was de naam van de zonnegod van het latere Romeinse Rijk, maar meer dan aan deze god refereert Koubi in zijn productie aan het gelijknamige midwinterfeest dat op 25 december werd gevierd om te vieren dat de zon, het licht, het weer gewonnen had van het donker. Koubi: 'Het was eigenlijk een soort voorloper van Kerstmis. Een dag waarop we onze hoop op langere, meer stralende dagen vierden en ik zie mijn productie, *Sol Invictus*, als een liefdesverklaring aan die hoop. Aan de hoop op betere tijden.'

Het enorme gouden doek dat deel uitmaakt van het decorontwerp van de

Hervé Koubi
foto Charlène Bergeat

voorstelling verwijst ook duidelijk naar dit midwinterfeest. 'In die zin blijf ik trouw aan de titel, we houden op het toneel daadwerkelijk een soort rituele viering van het licht. Maar het doek helpt mij ook om ruimte en tijd te bepalen en af te bakenen, en het belicht de meerzijdige relatie die we met de zon hebben: je kunt je erin koesteren, maar je moet je er ook tegen beschermen. Hoe dan ook: we zijn allemaal verbonden met dat meest stralende 'ding' om ons heen, dat alle leven mogelijk maakt.'

Van Beethoven tot jonge componisten

Voor *Sol Invictus* gebruikt Koubi allereerst nieuwe muziek van twee jonge componisten: de Belg Maxime Bodson (die ook de muziek voor *Ce que le jour doit à la nuit* schreef) en de Zweed Mikael Karlsson. 'Met Maxime werk ik al jaren samen. Hij creëert fantastische 'sound landscapes' met veel lagen en verschillende golven, wat ongelooflijk handig is om dingen te laten ontstaan en weer te laten verdwijnen. Zijn muziek geeft in *Sol Invictus* de overall toon aan en zorgt voor de verbanden. En wat Mikael Karlsson betreft: ik ben absoluut verliefd geworden op een van zijn tracks. Toen ik dat nummer hoorde,

wist ik meteen: dit is exact wat ik nodig heb om mijn 'ritueel' te illustreren. Zijn muziek is glansvol en vol hoop, en mijn god, je kunt jezelf bij het horen ervan echt niet bedwingen. Zelfs als je níet op je voeten staat, móet je gewoon dansen.'

Daarnaast gebruikt Koubi delen uit Beethovens monumentale 7^e *Symfonie* en uit Steve Reichs repetitieve, minimal music-stuk *Four*

Sections. 'Beethovens symfonie is vol hoop, het is echt muziek die vanuit de donkerte naar het licht beweegt. En de delen die ik van Reichs compositie gebruik, hebben voor mij, naast een 'martial' element, ook iets ongelooflijk lichts en optimistisch en bovendien heeft het herhalende karakter van de muziek ook een link met wat ik eerder zei over het gouden doek: ze helpen mij beide om tijd en ruimte af te bakenen. Ik zeg vaak dat ik van stilte houd, omdat de stilte de muziek van het lichaam kan onthullen, maar Reichs repetitieve muziek kan dat, op een andere manier, ook, en geeft daardoor weer een andere visie op het lichaam en op beweging.'

Hoog springen en diep buigen

Op de vraag of we in *Sol Invictus*, net als in *Ce que le jour doit à la nuit*, weer een mix van hiphop, capoeira en martial arts kunnen verwachten, antwoordt Koubi: 'Dat stuk is tien jaar oud, dus natuurlijk is er evolutie. We leven in een andere wereld, met andere ideeën, andere energieën en een andere aanpak, en de dansers met wie ik nu werk kunnen ook weer andere dingen. Maar tegelijkertijd blijf ik ook wie ik ben: iemand die zijn eigen, vrije handtekening wil ontwikkelen en zich daarbij laat inspireren door alles wat de dansers te

geven hebben.'

Volgens Koubi's artistiek adviseur Bérengère Alfort is de dansstijl in *Sol Invictus* in elk geval eerder 'aerial' dan 'martial'. 'Ja, deels klopt dat', zegt Koubi. 'We kijken veel omhoog, als teken van hoop, maar toch blijft de dans tegelijkertijd ook heel aards. Ik zeg altijd tegen mijn dansers: om hoog te kunnen springen, moeten je heel diep kunnen buigen. Zo simpel is het: vergeet de grond niet als je hoog wilt reiken.'

Altijd in beweging

Een belangrijke rol in de choreografie is ook weggelegd voor cirkels, die, aldus Koubi, kunnen verwijzen naar de baan van de zon, maar ook naar de levenscirkel of simpelweg naar het feit dat je, wanneer je in een groep danst, vaak in een cirkel staat en elkaars handen vasthoudt. 'Sowieso ben ik gefascineerd door het fenomeen draaien. Wanneer dansers op hun hoofd, op hun handen of om hun as draaien, creëert dat niet alleen bij mij, maar zeker ook bij hen een gevoel van trance. En dat sluit dan weer aan bij de door de soefi's geïnspireerde derwisjendans in *Ce que le jour doit à la nuit*. Voor mij betekent de soefi-filosofie dat je altijd in beweging bent. Dat je niet gefixeerd bent op je eigen gedachten, maar altijd op zoek bent naar nieuwe ideeën, altijd openstaat voor nieuwe mogelijkheden. En diezelfde filosofie pas ik toe op dans. Daarom raak ik ook nooit verveeld, nooit op dans uitgekeken. Je opent één deur en je realiseert je dat er achter die deur weer tien andere deuren zijn en achter elke volgende deur wéér tien deuren, en dat de mogelijkheden dus oneindig zijn.' ◀

Hervé Koubi's *Sol Invictus* is op 13 en 14 februari te zien in Amare (Den Haag) en op 16 februari in Schouwburg Tilburg. www.holland-dance.com

PARTICLES *of God*

"Particles of God is volgens mijn bescheiden mening de meest authentieke en pure creatie van Isabelle Beernaert. Ze speelt met extremen: natuurkracht versus het etherische en het transcendente. Een genereuze voorstelling die méér dan voldoet aan de verwachtingen. Een werveling van muziek, licht en beweging. Je blijft er even stil van."

Klassiek Centraal - Viviane Redant

Op tournee door Nederland
t/m 8 Maart 2024

**I S A B E L L E
B E E R N A E R T**

TICKETS & INFO VIA [ISABELLEBEERNAERT.COM](https://isabellebeernaert.com)
OF SCAN DE QR CODE

STOP MAKING SENSE!

Stop Making Sense uit 1984 wordt weleens de beste live concertregistratie allertijden genoemd. Op 11 januari wordt de film opnieuw uitgebracht. Dan kun je – in 4K! – zien dat het ook een van de heerlijkste dansfilms ooit is.

Notabene geregisseerd door Jonathan Demme, de regisseur van *The Silence of the Lambs*, die hier uit een heel ander vaatje tapt. Zijn verdienste is dat hij de enorme energie van het optreden op camera wist te vangen, maar de film draait natuurlijk om David Byrne. De toenmalige frontman van Talking Heads is bepaald geen doorsnee rockster, maar betovert je nog altijd met zijn maniakale blik, funky post-punk muziek en originele kostuums en bewegingen.

Voor het eerste nummer stapt hij moederziel alleen het podium op met een gitaar en een radiocassettespeler.

Hij zingt, begeleid door een eenvoudige beat, *Psycho Killer*. Eigenlijk zou deze column in zijn geheel gewijd kunnen

zijn aan dat ene, elastieken linkerbeen dat vanaf dat moment een eigen leven lijkt te leiden. Aan het einde van het nummer zie je Byrne ook een soort imitatie van Buster Keaton weggeven. En dat is nog maar het begin.

Bij het tweede nummer komt de bassiste erbij, bij het derde nummer de drummer, dan de gitarist, dan de twee achtergrondzangeressen. In *Slippery People* stellen ze zich tegenover Byrne op en imiteren lachend en met hoog op getrokken knieën zijn bewegingen en spelen luchtgitaar. Het plezier spat ervan af. Maar Byrne zelf blijft onnavolgbaar. In *Life During Wartime* ("This ain't no party... This ain't no disco...") neemt hij een prachtige vogelachtige pose aan en jocht hij zelfs een rondje rond het podium. In *This Must Be the Place* danst hij met een schemerlamp, een hommage aan Fred Astaire.

Het bekendste is nog wel *Once in a Lifetime*, waarin Byrne in de huid kruipt

van een Amerikaanse televangelist, waar- schuwt voor het tijdelijke van alle bezit en danst alsof hij een paniekaanval heeft. Ook beroemd geworden is het enorme kostuum dat hij draagt in *Girlfriend Is Better*: een wit yuppenpak dat net zo op- geblazen is als de opschepperij in de tekst. Hij liet zich inspireren door het Japanse No-theater en het adagium dat op het po- dium álles groter is. Je zit er ademloos naar te kij- ken. En dan te bedenken: er was voor *Stop Making Sense* géén kostuumont- werper, géén choreograaf. Dit is allemaal het genie van oud-kunstacademiestudent David Byrne.

Talking Heads bestaat niet meer. Het was prachtig, maar de neurotische energie van Byrne beperkte zich blijkbaar niet tot het podium. Hij heeft later toegegeven dat hij in zijn perfectionisme nogal een tiran kon zijn voor zijn medebandgenoten. *Stop Making Sense* is in die zin zowel tragisch als troostend. Byrne begint de film hele- maal alleen, zwetend en met een vreemde blik. Aan het einde staan zelfs de roadies en de cameraploeg op het podium en zie je hem eindelijk ontspannen. Demme draait pas op het allerlaatste moment de camera om naar het publiek: iedereen staat te dansen tegen die tijd. Byrne is niet langer alleen. Samen spelen en dansen bevrijdt. ◀

'DAVID BYRNE BLIJFT ONNAVOLGBAAR.'

Barend

BAREND DE VOOGD

FILMJOURNALIST
EN SCHRIJVER

schrijft elk nummer in Dans Magazine over oude en nieuwe, bekende en minder bekende filmdansscènes. Hij noemt zijn column Rode schoentjes. Naar de beroemde balletfilm *The Red Shoes* van Powell en Pressburger uit 1948.

Introdans brengt opnieuw een geliefde balletklassieker tot leven. *Het Zwanenmeer* ging in 1877 voor het eerst in première, maar blijft tot op de dag van vandaag fascineren. De Belgische choreograaf Stijn Celis maakte met zijn *Swan Lake* een expressieve moderne versie voor de hele familie.

tekst Barend de Voogd

repetitiefoto's Filibert Kraxner

SWAN LAKE

DE MAGIE VAN DE GEDAANTEVERWISSELING

Celis groeide op in het voormalige Congo (Zaire) en begon zijn dansopleiding als zestienjarige aan de Koninklijke Balletschool in Antwerpen. Hij danste voor onder andere Contemporary Dance Zürich en het Cullberg Ballet in Stockholm, waar hij in grote mate beïnvloed werd door het werk van choreograaf Mats Ek. Sinds 1998 is hij choreograaf voor tal van internationale gezelschappen. Zijn eerste *Zwanenmeer*, vertelt hij, zag hij op televisie. 'Dat moet een Russische versie zijn geweest. Die maakte een enorme indruk op me: die

extreme schoonheid en elegantie, die complexiteit. Ik ging ook helemaal op in de muziek van Tsjaikovski, die zo mooi al die innerlijke gevoelens beschrijft. Een totaal andere wereld dan die waarin ik leefde, maar wel eentje die ik begreep en verder wilde ontdekken.'

HARRY EN MEGAN

Daarmee is eigenlijk meteen deze nieuwe familievoorstelling *Swan Lake* goed samengevat. Celis: 'Het verhaal van de prins die verliefd wordt op de zwaan gaat over het verlangen naar iets anders, naar iets nieuws. Dat is wat me interesseerde. Prins Siegfried moet trouwen, maar hij wil ontsnappen. Hij wil zijn eigen weg vinden.'

Enkele taaiere onderdelen van het oorspronkelijke stuk, zoals de verschillende nationale dansen, werden geschrapt. 'Maar er zijn natuurlijk evergreens, zoals de *pas de deux* en het grote *corps* van

de zwanen, die ik er heel graag in wilde houden', legt Celis uit. Zijn versie is groots en theatraal, krachtig en expressief en zit ook vol humoristische en hedendaagse momenten. 'De zwanen zijn sterke, jonge mensen die in opstand komen tegen de tovenaars Roodbaard.'

'Ik wilde het stuk ook dichterbij brengen bij de manier waarop we tegenwoordig tegen de aristocratie aankijken. Af en toe vangen we er een glimp van op. Prins Harry die zich van de Britse monarchie losscheurt, bijvoorbeeld. Ik denk dat het verhaal van Harry en Megan een beetje de reden was waarom ik weer ja heb gezegd tegen dit project. Het gebeurt gewoon opnieuw. Je voelt de frictie in die wereld.'

WITTE/ZWARTE ZWANEN

Celis maakte zijn *Swan Lake* oorspronkelijk voor het Bern Ballet in Zwitserland. 'In 2006. Ik had toen elf dansers. Dat

**'JE VOELT DE FRICTIE,
HET GEBEURT GEWOON
OPNIEUW.'**

foto Hans Withoos

'EEN REIS DOOR DE SCHEMERWERELD WAARIN JE HEEL ONZEKER BENT.'

EXPERIUM: EEN INTERACTIEVE TOTAALBELEVING VOOR JONG EN OUD

Introdans biedt bij *Swan Lake* voorafgaand aan de voorstelling en in de pauze een speciaal Experium aan in de foyer van het theater. Een interactieve totaalbeleving voor jong en oud, waarbij je alle zintuigen gebruikt om *Swan Lake* nóg intenser te ervaren. Je maakt kennis met de personages, je kunt naar de muziek van Tsjaikovski luisteren en de kostuums voelen. Ook kun je je eigen *Swan Lake*-duet dansen op een danstapijt, spelen met het decor- en lichtontwerp en een selfie maken in (digitaal) kostuum met een speciale Instagramfilter. In de pauze leer je een korte choreo aan en na afloop is er een Meet & Greet met enkele dansers! De entree van het Experium is gratis.

foto Róbert Meijer

Repetities Swan Lake

Stijn Celis (links)

betekende dat ze steeds van kostuum moesten wisselen; daardoor werd het ook een stuk over de magie van de gedaante- verwisseling. Daarna, in 2016, werd me gevraagd het stuk te herzien voor Basel Ballet. Het podium was daar groter, er waren meer dansers, de choreografie breidde zich uit.'

Ditmaal heeft Celis het complete tableau van Introdans tot zijn beschikking, met ruim 20 dansers. 'Een choreografie is natuurlijk nooit helemaal af. Ik heb me sinds 2006 verder ontwikkeld, dus het is mooi er nieuwe dimensies aan toe te kunnen voegen. Bij Introdans is ook veel meer mogelijk qua talent en ervaring.'

Een van de tot de verbeelding sprekende elementen van *Swan Lake* is natuurlijk de tegenstelling tussen de witte en de zwarte zwaan. 'Dat was een sleutelmoment in mijn denken over het stuk. Wat betekenen die? Hoe passen ze in het machtspeel van Roodbaard die de monarchie wil destabiliseren? De tovenaars probeert de prins in verwarring te brengen. In mijn versie

draagt de zwarte zwaan daarom een grote zwarte tutu en een lange sluier. Je kunt haar gezicht niet zien. De prins vraagt zich af of het wel een échte zwaan is, maar wordt toch gegrepen door haar passie.'

MATRIARCH

'Je kunt het stuk op vele manieren interpreteren', legt Celis uit, 'en dat laat ik ook het liefst aan het publiek.' Naast het liefdesverhaal en de politieke machtspeletjes van Roodbaard, diept het stuk ook de psychologie uit in de verhouding tussen de koningin-moeder en haar zoon. 'Daarvoor put ik ook uit mijn eigen biografie. Ik heb een heel sterke band met mijn moeder. Dat personage, de matriarch, heb ik in dit stuk echt verder onderzocht, ontwikkeld en uitgebreid. De prins maakt een innerlijke reis die denk ik veel mensen zullen herkennen. Een reis door een schemerwereld waarin je heel onzeker bent en niet weet hoe je je diepste verlangens tot vervulling kunt brengen.'

Het Zwanenmeer, waarvan na bijna anderhalve eeuw tientallen verschillende versies bestaan, kent ook evenzovele eindes. Meer verklappen zou zonde zijn, maar 'het einde van mijn *Swan Lake* is heel raadselachtig', belooft Celis. 'Raadselachtig, beeldschoon en helemaal van deze tijd.' ◀

Swan Lake - Introdans

16 december t/m 10 maart

Speeldata en -locaties: www.introdans.nl

LUCIA MARTHAS

Institute for Performing Arts

OPEN
DAGEN
2024

DANS
ACTEREN
ZANG

ROTTERDAM 26 JANUARI
AMSTERDAM 28 JANUARI
GRONINGEN 4 FEBRUARI
DEN HAAG 9 MAART

Vooropleiding

Mbo niveau 4

Hbo Uitvoerend en/of Docent Dans

MEER INFORMATIE, AUDITIEDATA & AANMELDEN

WWW.LUCIAMARTHAS.NL

‘Ik ben gewoon

Ali.’

Ali Zanad in *High*
foto Amanda Harput

Danser Ali Zanad komt op zijn dertiende vanuit Irak naar het vrije Nederland. Nu maakt hij zich sterk voor een culturele sector waarin elke stem – ook die van extreemrechtse of ultralinkse idealisten – mag bestaan.

tekst Iris Peters

Mijn moeder zei: “Kom, we gaan.”
“Waarnaartoe?”
“Dat weten we niet.”

We stappen de taxi in. Mijn vrienden en mijn huis verdwijnen uit zicht in het schemerdonker. Ik heb geen idee waar we naartoe gaan.

“We gaan naar Syrië.”
“Euhhh? Wat gaan we doen?”
“We gaan weg.”

We gingen mijn vader achterna. Mijn broer verdween anderhalf jaar daarvoor.

Tot op de dag van vandaag is het onduidelijk of hij nog leeft, of waar hij is. Hij was journalist. Mijn vader is schrijver, hij schreef honderden verhalen en boeken over de geschiedenis van Irak.

Vechten en voetballen

Dertien was ik, toen ik na een reis van 4.125 kilometer door het Midden-Oosten en Europa in Kerkdriel, Nederland, aankwam. Een dorp aan de Maas ten noorden van 's-Hertogenbosch. Het was er rustig. Ik ging naar school. Al duurde het even voordat ik de taal goed sprak en kinderen me niet meer uitlachten.

In Irak voetbalde ik voor de deur van ons huis, omdat het verderop onveilig was. We traptten net zolang tegen een blikje cola tot ie stuk was. Daarna verzonnen we een nieuw spel, deze keer zonder bal of blikje. We tosten om wie de scheidsrechter was, want iedereen wilde voetballen. Als we ruzie hadden, dan sloegen we elkaar en de volgende dag ging we weer verder. Lekker spelen, niks aan de hand. Hier in Nederland sla je elkaar niet, want dan pakt de politie je.

Speciaal

Ik vertelde mijn vader en moeder eerst niet dat ik de dansopleiding ging doen. Zij zijn beide hoogopgeleid, voor hen is educatie erg belangrijk. Als je een stevige baan hebt, kan je iets van je toekomst maken en je familie onderhouden, denken zij. In onze cultuur kijkt iedereen naar elkaar. De een is advocaat, de ander heeft een eigen zaak of is arts. Op status ligt veel meer focus dan op iemands persoonlijke kwaliteiten.

“Waarom wil je dansen? Wat maakt jou zo speciaal?”, vroeg mijn vader.

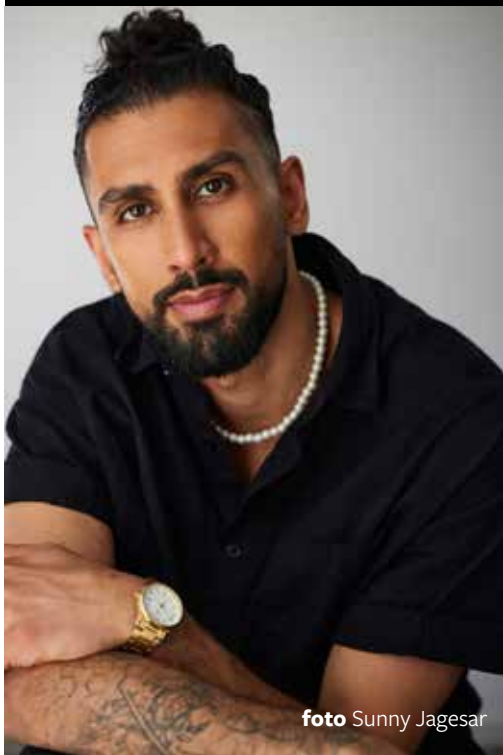

foto Sunny Jagesar

Ali Zanad (1994) is danser en urban dance docent bij Young Perspectives, voorheen Young in Prison. In 2017 rondt hij de Dansopleiding af aan het Creatief College van het ROC in Utrecht, waar hij de award 'Excellente student' behaalt. In 2021 is hij 'danstalent' op de Nederlandse Dansdagen. Hij treedt op in de talkshow van Khaled en Sophie en het televisieprogramma *Nieuwe Meesters* portretteert hem. Vervolgens danst Zanad een solo in het Stedelijk Museum in Amsterdam en treedt in groepsverband op in de Ziggo Dome-show van Maan. Met Danstheater AYA, DOX en zijn eigen Mensja Collective toert hij met voorstellingen door Nederland.

Ik had het antwoord niet paraat, dacht: 'Ik laat jullie zien dat dansen een beroep is. Ik ga *out of all my comfortzones* en leren, leren, leren.'

Gewoon een buitenlander

Nu ben ik danser en dansdocent. Er zijn relatief weinig professionele, contemporary dansers met een Arabische achtergrond in Nederland. En hetero Arabische dansers zie je zelden. In de islamitische cultuur is het ongewoon om te dansen als man, voor je beroep. Ik draag met mijn voorstellingen en lessen bij aan de acceptatie ervan. Dans is een manier om je te uiten. Laat zien wie je bent, is mijn advies, dan maken mensen contact met je.

Mensen zien dat je ergens anders vandaan komt, je bent gewoon een buitenlander. Daarom zeg ik: blijf jezelf en respecteer de normen en waarden waarmee je opgroeide. Als je net als ik de helft van je leven in een ander land leefde, dan helpt het als je weet welke sporen je familie naliet. Anders leef je in disbalans. De geschiedenis van mijn familie ligt in Irak. Dat vormt mijn essentie, mijn basis. Daar ligt zoveel meer informatie van mij dan in Europa. Mijn land was eens de grootste beschaving van de wereld. Daar zal ik altijd trots op zijn. Aan de andere kant leerde ik in Europa helder denken, of vrijer denken als je wil. En dans ik.

Vrouwen met curves

De laatste tijd voel ik me hier in het westen minder vrij. In de cultuursector praten we over diversiteit en inclusie, begrippen die aangeven dat iedereen gelijk is en erbij hoort, maar de praktijk is anders.

Een Russische danseres auditeerde tientallen keren en kreeg geen rol. Waarom? Vanwege haar blonde haar en blauwe ogen, vermoed ik. Organisaties werken op kleur en daarbij geldt: hoe donkerder hoe beter.

Mensen die in de culturele sector werken hebben over het algemeen een sterk moreel besef. Velen maken kunst en voorstellingen over thema's als slavernij, gender en klimaat vanuit een politiek linkse ideologie. Hoe divers is dat? Ik maak bij voorkeur voorstellingen buiten deze thema's om, over emoties die mensen raken zoals angst, woede en haat. Dit is weleens lastig. Van tevoren is het moeilijk inschatten hoe woorden en

bewegingen overkomen en ik wil niemand onnodig kwetsen.

Zangeres Anne-Fay Kops maakte een voorstelling over haar gemengde afkomst. Haar moeder is zwart en zelf heeft ze een witte huidskleur. In een lied nam ze de zin 'I got thighs the size of Africa' op. Heb je de negatieve reacties gezien op social media? Ook van mensen die niet eens haar voorstelling zagen? Dat is onbegrijpelijk. Er zijn genoeg *curvy* vrouwen die wit of Chinees zijn. *Curves* zijn toch niet voorbehouden aan Afrikanen?

Dat is democratie

Een paar jaar terug liep een discussie tijdens een dansproductie zo hoog op dat de artistiek leider me er bijna uitzette. Ik danste met een non-binair persoon, die vroeg of ik hem met *them* wilde aanspreken. Ik gaf aan dat ik hem bij zijn naam zou noemen, maar dat 'hen' voor mij, met mijn culturele achtergrond, onacceptabel is.

Laten we samenwerken, al denken we verschillend. Mijn geloof is voor mij en jouw geloof is voor jou. Dat is hoe ik werk.

Ik ben gewoon Ali.
Ali Zanad.

Mijn ouders, zus en ik kwamen naar Nederland om vrijheid te voelen. Dat is wat democratie is, toch? Dat je mag denken hoe je denkt? Ik groeide op met andere normen en waarden dan jullie. We verschillen daardoor af en toe van mening. Inclusie zorgt soms voor frictie. Dat is niet erg. Zolang je erover praat en elkaars standpunten accepteert. In een echt inclusieve en diverse culturele sector bestaan uiteenlopende denkrichtingen naast elkaar. Van politiek linkse tot en met ultrarechtse.

Waar zijn de vrijdenkers in de kunst? ◀

Nog tot en met 15 december danst Ali Zanad in *High* van Danstheater AYA, www.aya.nl

**In april volgend jaar gaat *On the Edge* van start, een voorstelling van het mede door Zanad opgerichte MENSJA Collective, www.stichtingmensja.com
Vanaf 14 juni speelt hij in *Romeo en Julia* van HNTjong & Het Nationale Theater, www.hnt.nl**

Bachelor Dance Artist

ArteZ Bachelor Dance Artist leidt je op tot danskunstenaar met een eigen positie in het werkveld. Studenten krijgen tools en individuele begeleiding om zich te ontwikkelen tot sterke dansers en performers, die ook kunnen (co-)creëren. De studenten zijn geëngageerd en reageren op wat om hen heen gebeurt. De opleiding biedt een breed aanbod van vakken waarbij de ontwikkeling van creativiteit en makerschap hoog in het vaandel staan en er veel ruimte is voor interdisciplinaire samenwerking.

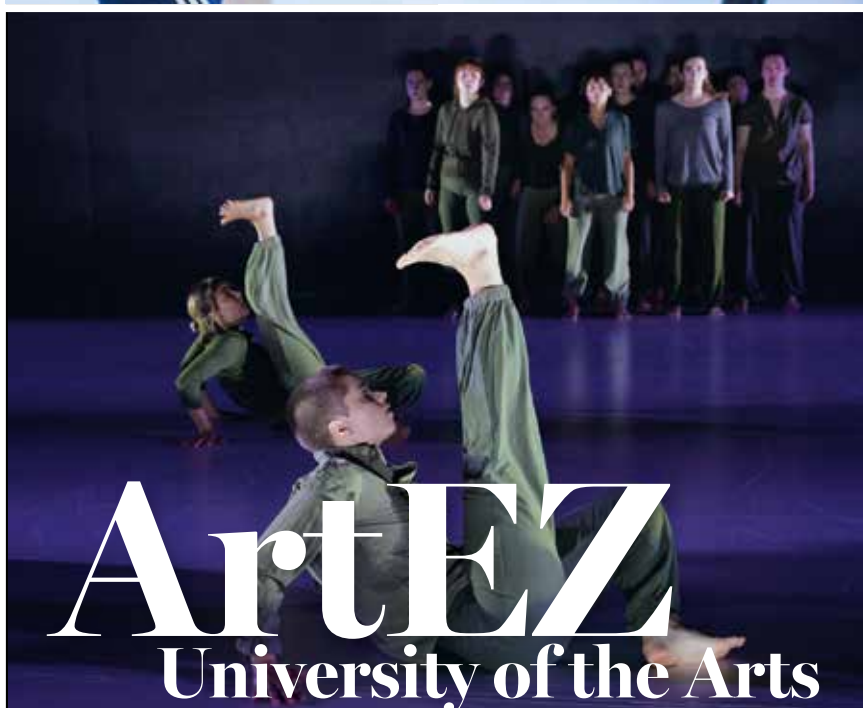
'Bij ArteZ Bachelor Dance Artist verdiep je je skills en ga je met jouw danservaring op ontdekkingstocht naar wat jou als danser, maker en performer uniek maakt.'

Bachelor Artisteducator in Dans

Met dans kun je overal van betekenis zijn. Het is een krachtig middel voor transformatie en expressie. Bij de docentopleiding Artisteducator in Dans leer jij hoe je met dans betekenis kunt geven aan iemands leven, door samen de kracht van dans en beweging te ervaren.

De vierjarige bacheloropleiding Artisteducator in Dans (voorheen Docent Dans) in Arnhem bereidt je voor om impact te maken, zowel in het buitenschoolse werkveld, het onderwijs als in de maatschappij, op lokaal, nationaal en internationaal niveau. Je werkt aan je artistieke en pedagogische vaardigheden, waardoor je een veelzijdige artisteducator wordt die in diverse contexten kan werken. Tijdens de opleiding krijg je alle ruimte voor jouw persoonlijke groei. Jij hebt de regie over je ontwikkeling: wat voor een artisteducator wil je zijn? Wat past bij jou?

Na de opleiding mag je de titel Bachelor Dance in Education voeren en heb je een eerstegraads lesbevoegdheid. ◀

AUDITIES
BACHELOR ARTISTEDUCATOR IN DANS
25 T/M 28 MAART 2024

BACHELOR DANCE ARTIST
RONDE 1: VIDEO OPDRACHT, DEADLINE
21 JANUARI 2024
RONDE 2 EN 3: 2 T/M 5 APRIL,
LIVE IN ARNHEM

OPEN DAG
ARTEZ ACADEMIE VOOR THEATER & DANS
ZATERDAG 2 NOVEMBER 2024

KIJK OP DE WEBSITE VOOR MEER
INFORMATIE EN DATA VAN DE
VOORTRAJECTEN, MEELOOPDAGEN EN
AUDITIE ARTEZ.NL

foto's: Bart Grietens

ARTEZ ACADEMIE VOOR THEATER & DANS
ONDERLANGS 9
6812 CE ARNHEM
TEL.NUMMER: 026 35 35 600
THEATERENDANS@ARTEZ.NL

foto Paco Lobato

ROCÍO MOLINA DANST FONKELEND SLOT VAN FLAMENCO BIENNALE

Een danslichaam als een vulkaan

Van knetterzout tot kauwgumballen: in *Vuelta a Uno* spat het muzikale dansplezier van het podium. Flamencodanseres Rocío Molina (39) en gitarist Yeraí Cortés (28) zijn volledig op elkaar ingespeeld in het slot van haar enerverende gitaartrilogie. De bekroonde, brutale Molina bewijst wederom waarom zij thuishoort op de IX Flamenco Biennale: alles ademt bij haar beweging en de sensatie van het nieuwe. Ook de stilte.

tekst Annette Embrechts

Rocío Molina (1984), geboren in het Spaanse Málaga, danst al sinds ze kan lopen. Haar eerste voorstelling gaf ze op 3-jarige leeftijd. Op haar zevende tekende ze een choreografie volledig uit en tien jaar later studeerde ze cum laude af aan de Royal Dance Conservatory in Madrid. Ze toerde met het gezelschap van María Pagés een aantal jaar over de wereld. Minstens zo veel leerde ze van optredens met bekende flamencovernieuwers als Belén Maya, Israel Galván en Andrés Marín. Op haar 21ste maakte Molina haar eerste voorstelling om de theatrale, expressieve flamencostijl te onderzoeken én te vernieuwen. De Spaanse kranten schreven: 'Ze is klein en gedrongen en danst als een god.'

Rocío Molina
foto Pablo Guidali

Omarming van het nieuwe

Inmiddels is 'La Molina' talloze *cutting-edge*-performances verder en wordt ze door pers en publiek geroemd als een van de allerbeste flamencodansers ter wereld. Vorig jaar ontving ze als eerste flamencodanseres ooit de Zilveren Leeuw tijdens de prestigieuze Biennale Danza in Venetië. Choreograaf Wayne McGregor, directeur van de Biennale, zei toen: 'Molina's avant-garde, extravagante en krachtig rauwe choreografieën combineren traditionele flamenco met moderne dansstijlen en unieke improvisaties. Ze heeft haar eigen artistieke taal bedacht, respecteert de essentie van de herijkte traditionele flamencostijl en omarmt het werkelijk nieuwe. Radicaal vrij combineert Molina technische virtuositeit, hedendaags onderzoek en conceptueel risico.'

Daarmee hoort Molina perfect thuis op de Flamenco Biennale in Nederland. Onder leiding van Ernestina van de Noort gaat dit tweejaarlijkse festival altijd op zoek naar avant-gardisten en pioniers zonder de flamencotraditie uit het oog te verliezen.

Eind januari tekent Molina met gitarist Yeraí Cortés in Kerkrade en Arnhem voor het fonkelende slot van de Flamenco Biennale. Vanaf 12 december toert het tweede deel van deze negende festivaleditie met voorstellingen, concerten en workshops langs negen steden in Nederland.

Opjagen door de gitaar

Molina's danslichaam wordt regelmatig vergeleken met een vulkaan: ze spuit

vuur met haar motoriek. In haar stoere, expressieve en brutale dansstijl combineert ze vlijmscherpe, gewelddadige voetroffels (zapateado) met woeste emoties, zoals hartstocht, jaloezie, verleiding en opwindend. Haar trotse lijf kan bezeten lijken van razernij, maar even goed het zwijgen vertolken, door fysieke verstilling tot het uiterste op te rekken. 'Ik beweeg in zo'n vrije stijl dat sommige mensen het mis-

'EEN VERBAZINGWEKKENDE EXPLOSIE VAN FYSIEKE EN CREATIEVE ENERGIE.'

schien vreemd vinden', zegt Molina in een toelichting. 'Maar ik houd van het oppikken van andere stromingen, dansstijlen en technieken. Ik hou van alles wat kunst en kennis is. Dat vindt bij mij allemaal een uitlaatklep in flamenco.'

In *Vuelta a Uno* (2021), het bekroonde slot van haar bijzondere gitaartrilogie, keert Molina terug naar het pure plezier van de uitzinnige interactie tussen dans en muziek, beweging en ritme. Zij en Cortés accentueren in *Vuelta a Uno* (terugkeer naar zichzelf of terugkeer naar één) het hier en nu; de herontdekking van een enkele noot veroorzaakt net zo'n heerlijke sensatie als de totale vibratie van alle snaren en spieren.

'Ik doe niets liever dan mij door de gitaar laten opjagen. Bij flamenco volgt normaal de gitaar de zang en de dans. Ik vind het omgekeerde juist spannend. De gitaar kan de tijd vertragen, versnellen en zelfs stopzetten. Yeraí Cortés verrast voortdurend omdat hij altijd live wil verversen, liever dan vasthouden aan het gerepeteerde.'

Panther van de flamenco

Anders dan in haar expressieve, knotsgekke en uitbundige voorstellingen scheert Molina in dit drieluik niet langs de rand van de afgrond, zegt ze zelf. '*Trilogía sobre la guitarra* is ontstaan tijdens mijn eerste artistieke en creatieve crisis. Hoezeer ik ook wilde, ik kon niet meer dansen. Terwijl ik altijd één brok onophoudelijke beweging was, werd ik voor het eerst geconfronteerd met een lichaam dat niet wilde bewegen.' Mogelijk had die tijdelijke inzinking te maken met een extreem intensieve carrière en een lange, uitputtende weg naar alleen-

staand moederschap; Rocío beviel in 2019 van dochter Juana.

In het tweede deel, *Al Fondo Riela* (Schittering in de diepte), verwerkte ze die donkere periode tijdens een open gedante dialoog met twee gitaristen, Eduardo Trassierra en Yeraí Cortés. Iedere gitarist riep met verschillende timbres iets anders op in haar vrije stijl. In deel 3 hervindt ze met Cortés haar lichtheid. In een decor zonder opsmuk duiken ze samen naar het wezen van de dialoog tussen háár lichaam en zijn gitaarmuziek. 'Zo leren we *ons* te zeggen, in plaats van *ik*', aldus Molina.

Met weergaloze variaties reageert de flamencodanseres op het levendige spel van Cortés, surfend op de grens tussen lachen en huilen. Ze schuwen de grapjes niet, zoals met blauwe kauwgumballen en zakjes knetterzout. Alsof een speels monstertje geregeld vrolijk toehapt.

Deze panter van de flamenco 'kan niet anders dan grenzeloos zijn – in ideeën, partnerschappen en indrukwekkend in haar dansen zelf', aldus het juryrapport van de Zilveren Leeuw. 'Wisselend tussen het wilde, het sensuele, het oprechte, het gewelddadige, het tedere – in een verbazingwekkende explosie van fysieke en creatieve energie.'

Onlangs creëerde Molina met een andere flamencovolbloed, Andrés Marín, een nieuw performance, *Tablao*, fenomenaal spelend met de traditie, een herijking met een knipoog. Marín is ook te zien tijdens de Flamenco Biennale: in *Jardín Impuro – un ojo en Picasso* verbouwt hij met musici de Stadsschouwburg Utrecht tot een waanzinnige proeftuin met een verpletterende soundscape van flamenco, rock en elektro. Op het rauwe lamento van zanger José Valencia verschijnt tevens danslegende Concha Vargas aan zijn zijde. Zo presenteert de Biennale deze winter levende legendes, lijf aan lijf. ◀

IX Flamenco Biennale 2023-2024, deel 2
***Vuelta a Uno* door Rocío Molina en Yeraí Cortés, 24 januari in Kerkrade en 29 januari in Arnhem.**

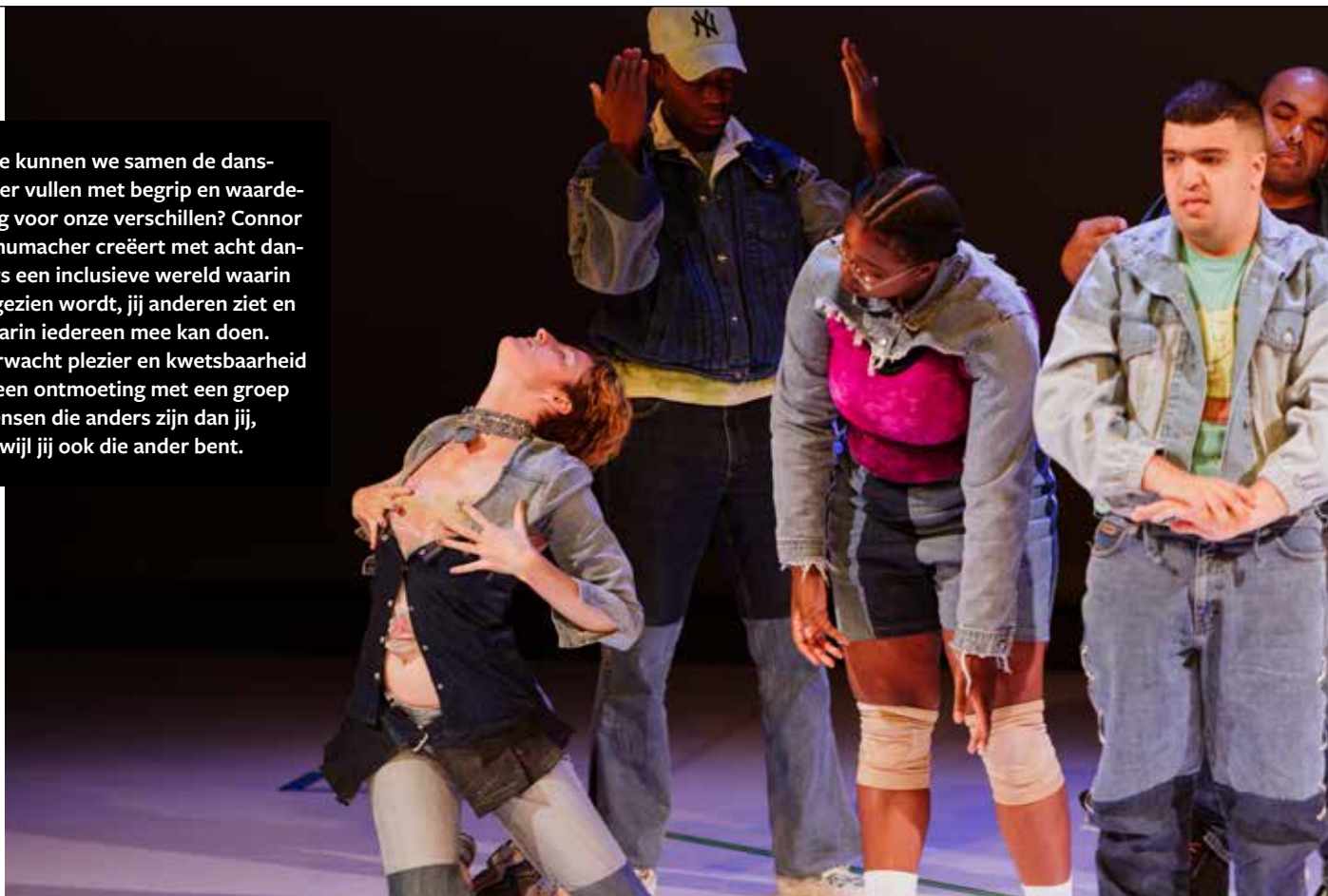
Yeraí Cortés speelt zijn eerste soloalbum in vier steden: *Solo Guitarra*, 25 t/m 28 januari.

***Jardín Impuro – un ojo en Picasso* van Andrés Marín, 16 december in Utrecht.**
www.flamencobiennale.nl

ClubINC

Hoe kunnen we samen de dansvloer vullen met begrip en waardering voor onze verschillen? Connor Schumacher creëert met acht dansers een inclusieve wereld waarin jij gezien wordt, jij anderen ziet en waarin iedereen mee kan doen. Verwacht plezier en kwetsbaarheid in een ontmoeting met een groep mensen die anders zijn dan jij, terwijl jij ook die ander bent.

ClubINC is een coproductie van Connor Schumacher/ARK, Theater Babel Rotterdam en Dansateliers en komt voort uit de motivatie om van elkaar te leren.

Theater Babel is het eerste volledig inclusieve professionele theatergezelschap waar structureel gewerkt wordt met spelers met en zonder een beperking.

Speellijst: www.arkconnorschumacher.com

ClubINC

LINE UP:

Mary-Jane Mijnhijmer, Patrick Nassy, Ali Özdemir, Milton de Oliveira Soares, Victoria Ochoa Urrea, Terence Patra, Wilma O'Sullivan, Mohamed Boujarra, Majon van der Schot en Connor Schumacher.

**'LOVE IS A COLLABORATIVE WORK
OF ART. WHAT DO YOU INCLUDE IN
YOUR LIFE?'**

Overprikkeling lijkt volksziekte nummer 1 te worden. Kunst over prikkels en prikkelverwerking past helemaal in deze tijd, evenals de groeiende aandacht voor prikkelarm cultuuraanbod.

tekst Mirjam van der Linden
foto's Lize Kraan

Choreograferen met
PRIKKELS

et afgelopen najaarsnummer van het tijdschrift *Boekman* is volledig gewijd aan het brede thema 'kunst en zorg'. In de kunsten speelt zorgzaamheid ofwel 'care', zoals de vaak gebruikte Engelse vertaling luidt, steeds openlijker een belangrijke rol. Van de inhoud van een werk, tot de eerlijke betaling van de kunstenaar aan toe. Versneld door de coronacrisis is het naar elkaar omzien een populaire invalshoek geworden. Uitwisseling, verbinding, inclusiviteit, heling, respect, beleving, zintuiglijkheid, spiritualiteit, zachtheid: het zijn allemaal associaties die erbij passen.

In dit perspectief past ook de opvallende aandacht die er tegenwoordig is voor cultuurbezoekers die last hebben van overprikkeling. Het gaat om mensen die lijden aan schizofrenie of long COVID, hersenletsels hebben, op het autismespectrum zitten, of hoogsensitief of burn-out zijn. Zij kunnen zintuiglijke prikkels niet goed filteren waardoor die extra hard of snel binnenkomen. Maar het gaat ook om mensen zonder duidelijke diagnose die gevoelens van onbehagen, zoals stress, zelf bestempelen als 'overprikkeld zijn'. Onderzoek van RIVM in opdracht van de Hersenstichting wees uit dat 1 op de 4 Nederlanders een gediagnosticeerde hersenaandoening heeft waarbij overprikkeling kan voorkomen.

Iris van Heesch (39), die met haar stichting Onbeperkt Genieten sinds 2016 pleit voor prikkelarm cultuuraanbod, kwam bij het handmatig optellen van alle aandoeningen die overprikkeling als gevolg hebben, uit op maar liefst 7 miljoen Nederlanders, bijna de helft van onze bevolking. Hoewel niet bekend is hoeveel mensen extreem en hoeveel mensen minimaal last hebben, rechtvaardigen deze gigantische aantallen volgens haar meer

actie. Cultuurbezoek moet ook mogelijk zijn voor personen die sterk reageren op geluid, licht en geur en een gezellig volle foyer of zaal misschien helemaal niet zo gezellig vinden.

Relaxter, gelukkiger, gezonder

Van Heesch, afgestudeerd kunstfilosoof, is om persoonlijke redenen gefascineerd geraakt door prikkels en cultuurbeleving. In haar studententijd kwam zij in een revalidatietraject terecht als gevolg van een auto-ongeluk. Ze ging graag naar concerten, maar dat werd steeds lastiger. 'Door mijn ongeluk werden zintuiglijke prikkels omgezet in pijnprikkels. Hoe meer prikkels, hoe meer pijn. Cultuurbezoek gaf me altijd veel energie, maar opeens bleken er allerlei drempels te zijn waardoor ik er niet meer van kon genieten. In het gemiddelde poppodium staan bijvoorbeeld geen stoelen voor bezoekers en is het ook raar om er om te vragen. Geleidelijk krijg je dan zoiets van: laat maar zitten dat concert.'

En dat is volgens haar doodzonde. Want uit onderzoek, ook door de WHO, de Wereldgezondheidsorganisatie, blijkt telkens weer dat cultuur goed voor ons is. Regelmatig een voorstelling of tentoonstelling pikken maakt ons relaxter, gelukkiger, gezonder. Er is tegenwoordig zelfs Kunst op Recept. Dit beschermde merk organiseert culturele 'interventies' voor patiënten met psychosociale problemen. Van Heesch: 'Cultuur doet iets positiefs met ons. Dat geldt dus ook voor mensen die niet tegen prikkels kunnen. Maar als ze zieker uit een theater komen dan ze erin gingen, heeft cultuurbezoek geen zin.'

Dat er nu zoveel meer aandacht voor overprikkeling is, komt volgens Van Heesch niet alleen doordat er meer prikkelgevoeligen ►

Iris van Heesch

foto Kik Smeets

zijn. 'Er zijn meer diagnoses door nieuwe aandoeningen als burn-out en long COVID. Maar wat ook meespeelt, is dat we ons door de coronacrisis meer bewust van prikkels zijn geworden. We ontdekten dat het fijn is om het leven iets rustiger aan te pakken en kunnen ons nu ook beter voorstellen wat het betekent als je vanwege overprikkeling weinig het huis uit komt.'

Minder stapelen

Stichting Onbeperkt Genieten richt zich in eerste instantie op de locaties waar al die fijne cultuur wordt gepresenteerd. Theaters, musea, festivals. Met trainingen en adviezen helpen Van Heesch en haar team organisaties om alles rond het gebodene zo prikkelvriendelijk mogelijk in te richten. Denk aan een aparte, rustige ingang die direct naar een prikkelarme foyer leidt, waar slechts een beperkt aantal bezoekers wordt ontvangen zonder muziek, fel licht of schreeuwerige kleuren. Of aan publieksbegeleiders die niet ongevraagd op je afstappen en – met de beste gastvrije bedoelingen – een praatje aanknopen.

Ben je eenmaal veilig en wel in een zaal beland, dan is het gevaar nog niet geweken. Honderden bezoekers die druk praten, uitbundig gekleed zijn, geuren naar parfum en op klinkende hakken lopen. Er wordt al geëxperimenteerd met gedragsregels, maar dat lost het probleem van de vele medebezoekers niet op. Van Heesch: 'Een extra openstelling in het museum voor een select groepje bezoekers met een lage prikkeltolerantie zie je steeds vaker en is haalbaar. Een extra voorstelling of concert voor een klein publiek is niet

rendabel en gaat ook voorbij aan de gezamenlijke ervaring die hier zo bij hoort.'

Maar dan het aanbod zelf. Je mag toch hopen dat kunst onze zintuigen juist prikkelt. Dat dansers snel en veel bewegen, dat er felgekleurde verfstreken van een schilderij spatten, dat elektrische gitaren gierend uit de bocht vliegen. Dit is een karikaturale voorstelling van zaken natuurlijk, maar je vraagt wel af: zijn de prikkels die kunst uitzendt anders dan de prikkels die een drukke foyer uitzendt? Zijn die prikkels niet ook slecht voor het snel overprikkelde brein? Van Heesch zou inderdaad graag ook iets zien veranderen in het aanbod. Bij de inrichting van tentoonstellingen wordt zij al regelmatig om advies gevraagd, maar voorstellingen die van meet af aan prikkelarm zijn ontwikkeld, bijvoorbeeld zonder lichtshow en zonder geluidsversterking, zijn er nog nauwelijks. 'Terwijl dat toch echt beter is dan achteraf pleisters plakken. Je wilt wel een volwaardige cultuurbeleving.'

Toch doet het juiste aanbod niks af aan het belang van de juiste entree en context. Als je al overprikkeld bent voordat het doek opgaat, helpt die prikkelarme dansvoorstelling ook niet meer. Van Heesch: 'Het gaat om de opstapeling. Zie het als een emmer en een kraan. Bij gezonde mensen druppelt de emmer gedurende de dag tot driekwart vol en na een nachtje slapen is die weer leeg. Bij prikkelgevoelige mensen is de emmer bij het opstaan al voor een kwart gevuld en stroomt het water harder waardoor de emmer eerder overloopt.'

Boukje Schweigman

Gebakerde baby

Het voormalige klooster op Buitenplaats Doornburgh in Maarssen straalt met zijn strakke, sobere jaren '60 architectuur een

weldadige rust uit. Prachtige tuinen, de Vecht kabbelt langs. Ideale plek voor een tentoonstelling over, jawel, neurodiversiteit en prikkelverwerking! *Prikkel* beoogt niet zozeer een prikkelarm project te zijn. Op De Prikkelarme Cultuuragenda van stichting Onbeperkt Genieten, die streng selecteert, staat het ook niet vermeld.

Theater- en dansmaker Boukje Schweigman (49), initiator van de expositie, wil vooral inzicht geven in hoe de zintuigen werken en hoe verschillend ieders brein functioneert, óók in het afhandelen van prikkels. Daarvoor heeft ze, samen met de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, het UMC Utrecht en Buitenplaats Doornburgh, kunstenaars en wetenschappers gevraagd te reflecteren op het thema, wat een mooie verzameling artistieke en meer informatieve ruimtes heeft opgeleverd in de rondgang van het klooster. Direct of indirect passeren alle zintuigen de revue: van ogen (zien), oren (horen), neus (ruiken), tong (proeven) en huid (voelen), tot de drie minder bekende interne zintuigen die ervoor zorgen dat je je eigen lichaam ervaart, evenwicht kunt bewaren en voelt hoe je lijf er fysiologisch aan toe is. Er zijn tekeningen, foto's en films, waaronder een dansfilm van Roos van Geffen waarin je vanuit vogelperspectief 'meeademt' met

een enorme mensenmassa die krioelt, uitdijt en indikt. Een totempaal van akelig levensecht ogende, in elkaar gedrukte mensen van Margriet van Breevoort maakt plaatsvervangend benauwd.

Samen met Johannes Bellinkx leverde Schweigman zelf ook een aantal interactieve installaties, die komende zomer langs festivals gaan toeren. Je huid krijgt de sensaties van verschillende materialen te verwerken, het kijken in een felle lichtbron gaat een eigen leven leiden in je brein en in een vacuüm gezogen plastic zak word je je superbewust van je ademhaling laag in je buik en de contouren van je lichaam. Is dit hoe een gebakerde baby zich voelt?

In het (internationaal) succesvolle theaterwerk van Schweigman, dat zich op het grensvlak van dans, mime en beeldende kunst begeeft, staan het lichaam en de zintuiglijke ervaring altijd centraal. Niet de ratio. Geïnspireerd door de filosofische stroming van de fenomenologie onderzoekt Schweigman verschijnselen als

kleur, aarde, de val en de draai en probeert zij de essentie daarvan (in)voelbaar te maken. Waarom ze nu expliciet prikkels en prikkelverwerking adresseert, heeft een maatschappelijke reden. 'Zijn we niet collectief overprikkeld met z'n allen, gezien het aantal burn-outs? Zoiets fysiologisch als de werking van prikkelregulering beïnvloedt je reactie op de wereld, je gedrag, je zijn. We vragen te veel van onszelf, met alle prestatiedruk en afkalkende verzorgingsstaat. Overprikkeling is een maatschappelijk thema waar we niet meer omheen kunnen.'

Neurotypisch of neurodivers

Net als bij Van Heesch spelen er bij Schweigman echter ook persoonlijke motieven. Prikkelverwerking is thuis altijd een punt van aandacht omdat haar dochter een sensorische integratiestoornis heeft. 'Dat betekent dat haar filters voor de miljoenen prikkels die op ons brein afkomen niet goed werken. Zij beleeft de wereld totaal anders dan jij en ik en dat brengt ook een bepaald gedrag met zich mee. Toen ze net kon lopen, deden we eeuwen over de honderd meter van de crèche naar huis. Want alles onderweg moest worden bekeken. Bij hard geluid gaat ze zelf ook hard gillen - een manier om controle te houden, superslim eigenlijk. Voor haar is een stevige knuffel - een beetje zoals die vacuüm zak - fijner dan een aai. Een aai werkt op je huid, een stevige knuffel op je spieren en gewrichten, waarmee je gevoel voor beweging en houding - proprioceptie - wordt geactiveerd. Dat maakt haar rustig.'

Het feit dat mensen prikkels verschillend ervaren en verwerken, verdient volgens Schweigman meer aandacht. Want, zo stelt zij: wat is eigenlijk nog normaal

met zoveel overprikkelde medeburgers? *Prikkel* moedigt dit gesprek aan. 'Je kunt roepen dat overprikkeling de nieuwe volksziekte nummer 1 is, maar je kunt je ook afvragen of de norm niet moet worden bijgesteld. Of je wel of niet binnen de norm past, wordt door de neurotypische mens bepaald. Maar in deze snelle en drukke wereld met zoveel stress wordt de bandbreedte van de norm steeds smaller. Wordt het niet tijd dat neurodiverse mensen de norm bevragen? Mensen die op het autismespectrum zitten zouden een slecht inlevingsvermogen hebben. Wat een onzin! Hoeveel moeite doen wij om ons in hen in te leven?'

Er lijkt iets schurends te zitten in het ageren tegen de overspannen maatschappij en tegelijkertijd een tentoonstelling opdienen die de zintuigen prikkelt. Schweigman moet erom lachen. 'In mijn werk gooi ik jou niet in een achtbaan. Ik speel een spel met de waarneming, ik probeer jouw zintuigen te openen. Als je zintuigen openstaan, kun je met een beperkte hoeveelheid prikkels een intense ervaring beleven.' Wat de materie extra complex maakt, is dat er niet één prikkelgevoelig profiel is. De een wordt gek van het donker, de ander van licht. Aan het einde van de expositie loopt mijn neus een zwevend bolletje achterna dat uiterst traag in een rechte lijn, aan een bijna onzichtbaar draadje, voorwaarts glijdt. Saai of zen? ◀

Prikkel: t/m 7 januari
Buitenplaats Doornburgh, Maarssen
www.schweigman.org
www.buitenplaatsdoornburgh.nl

www.onbeperkt-genieten.nl
www.prikkelarmecultuuragenda.nl

Waar kun je leren dansen als je blind of slechtziend bent? Om zelf salsa te kunnen dansen richtte Annemarie Nodelijk Blinde Liefde Voor Salsa op. Een dansschool voor iedereen met 0 tot 100% zicht, want dansen doe je samen.

tekst Joost Groeneboer

foto's Blinde Liefde Voor Salsa

BLINDE LIEFDE VOOR SALSA

Wat betekende salsa vroeger bij je thuis?

Annemarie: 'Heel veel, ik ben ermee opgegroeid. Vrijdag was schoonmaakdag en dan zette mijn moeder – zij is afkomstig uit Curaçao, ik ben dubbelbloed – luid salsamuziek aan. Dat gaf een enorme energieboost bij het schoonmaken, maar dan ook echt schoonmaken. Bij het stof-fen, vegen, dweilen, noem maar op. We hadden allemaal onze eigen taak. En de muziek maakte het leuk.

Thuis dansten we wel eens salsa, maar ik heb het pas echt na mijn operatie geleerd. Ik heb altijd veel gesport, volleybal en zo. Maar toen dat niet meer ging, ben

ik op zoek naar een andere manier van bewegen gegaan.'

Wat was er met je gebeurd?

'Op mijn 23^e, toen ik op de modeacademie zat, had ik steeds hevige hoofdpijn en bleek het dat ik een hersentumor had. Gelukkig een goedaardige, maar hij moest wel onmiddellijk worden weggehaald. De operatie is goed verlopen, maar ik heb er een zware visuele beperking aan overgehouden. Ik ben rechts geheel blind geworden en links heb ik een kokervisie. Ik zie wel 100 procent scherp, maar alleen door een klein gaatje. Een gezond oog heeft een gezichtsveld

van 180 graden en ik heb maar 40 tot 60 graden zicht.'

Volleybal ging dus niet meer...

'Nee, dat was afgelopen. En goalball, een teamsport voor mensen met een visuele beperking met een rinkelende bal, was niets voor mij. Want om het belletje te horen moet het compleet stil zijn en ik wilde muziek!

Maar vanaf mijn zesde heb ik ook altijd gedanst, van klassiek ballet tot jazzdans en streetdance. Toen ik in 2011 door zorginstelling Bartiméus gevraagd werd om in het centrum van Rotterdam mee te doen aan de salsa-flashmob *Kan Niets Zien*, zei ik dan ook gelijk ja. Dat was superleuk, maar ik wilde meer. Ik schreef me erna gelijk voor een proefles bij een salsadansschool in.'

Hoe was dat? Waar liep je tegenop?

'Dat was natuurlijk best spannend, om bij een reguliere dansschool binnen te stappen. Ze waren vol goede wil en beloofden rekening met me te houden. Maar in de praktijk viel dat tegen. Dat bijvoorbeeld halverwege de avond de sfeerverlichting aanging en ik bij het rouleren in het duister langs al die mannen paraderen moest.

De lessen zelf waren erg visueel en voor mij niet te volgen. Heel veel ging via de spiegel of van 'kijk hier', 'zie je dat?' of 'doe dit'. Daar kon ik niets mee.'

En daarom heb je toen je eigen dansschool opgericht...

'Ja, uiteindelijk wel, zo is het begonnen. Ik ben in Rotterdam op zoek gegaan naar freelance salsadocenten – los van de reguliere dansscholen – die er open voor stonden om aan een kleine groep slechtzienden les in mijn naaiatelier te geven. Want dat is een andere activiteit die ik doe. Onder het mom van 'creativiteit kent geen beperking' ontwerp ik mijn eigen handgemaakte tassenlijnen.

Blijkbaar voorzag ik met mijn initiatief in een grote behoefte, want er kwamen gelijk 30 mensen op af. Inmiddels biedt Blinde Liefde Voor Salsa naast Rotterdam ook lessen aan in Arnhem en Utrecht. Afgelopen voorjaar hebben we zelfs in

samenwerking met dansschool BailaBon een workshop voor blinden en slechtzienden in Bonaire verzorgd.'

Waarom moet je als docent voldoen?

'In de eerste plaats dat je heel geduldig en flexibel bent. En dat je kunt omdenken, dat je iets verbaal kunt uitleggen in plaats van alleen visueel. Met 'zet je voet hier' of 'houd je arm daar' kunnen wij niets, want wat is 'hier' en wat is 'daar'? Wat wel werkt is 'beweeg naar links' of 'draai naar kwart over twaalf'. Dat soort kleine dingen, het is een andere

kunnen zien. Sommige mensen komen op ons af omdat de drempel lager is, omdat er minder op ze wordt gelet. Verschillende werelden bij elkaar brengen, dat is de rode draad in alles wat ik doe. Als je een goedziend en slechtziend paar gewoon van elkaar op de dansvloer ziet genieten, dat is het mooiste wat er is.'

Wat is je grootste kracht?

'Dat kun je moeilijk zeggen van jezelf. Iemand zei laatst tegen me dat ik veel wilskracht heb. Dat klopt denk ik wel. Als ik iets wil, dan ga ik er echt voor.'

Salsadanser Femke: 'Wat ik zo leuk aan salsa vind? Je kunt je energie erin kwijt! Ze kijken hier niet naar je beperkingen, maar naar je mogelijkheden. Ik houd van uitdagingen en nieuwe dingen leren. Als er iets niet lukt, houden ze je handen vast en zeggen: maar dan doe je het toch zo?'

manier van communiceren. Dat je met iemand meeloopt om te laten zien hoe groot de ruimte is. En iemand soms ook letterlijk laat voelen wat hij of zij moet doen. Dan is jouw lichaam je instrument.

Mensen met een visuele beperking zijn vaak ook eerder vermoeid. Bij de lessen zijn altijd minimaal twee docenten aanwezig, en soms ook enkele 'hulpdansers', zodat er genoeg persoonlijke aandacht is. Ze lacht: 'Je komt altijd handen en ogen tekort.'

Hoe vind je die docenten?

'Dat is niet zo makkelijk, ik lobby echt enorm. Vooral via social media. Dan gooi ik er op alle salsagroepen een post uit dat we op zoek naar nieuwe docenten zijn. Veel gaat ook van mond tot mond. Dan vraag ik aan mijn huidige docenten: hé, weten jullie nog iemand?'

De lessen zijn niet alleen voor blinden en slachtzienden bedoeld.

'Nee, ook voor mensen die wel goed

'Ik ben ook motivational speaker. Met mijn stichting, de Eye-opener Foundation, organiseer ik avonden voor mensen met een visuele beperking die graag zelf aan de slag willen met de uitvoering van hun ideeën. En voor mensen die direct of indirect te maken hebben met de doelgroep, zoals zorg- en welzijnsprofessionals en beleidsmakers van de gemeente.'

En je grootste droom?

'Om Blinde Liefde Voor Salsa landelijk – en ook internationaal – uit te rollen. Dat er in iedere provincie of regio een leslocatie is. En liefst nog dat het een vanzelfsprekend onderdeel wordt van reguliere salsascholen en ook -party's en -festivals. Dat je als salsadanser met een visuele beperking overal makkelijk terecht kunt.' ◀

Annemarie zoekt nog docenten voor onder meer Arnhem en Amsterdam.
www.blindeliefdevoorsalsa.nl

TICKETS

ZIEL CONNY JANSSEN DANST

JAN – APR 2024

THEATERTOUR

De nieuwste voorstelling van Conny Janssen is een ode aan het leven. Op zoek naar vrijheid, lichtheid en onverwachte ontmoetingen.

CONNYJANSSENDANST.NL

danser Pedro Correia | beeld Raymond de Vries

MMS
THEATER / DANS

scapino Ballet Rotterdam

Pinocchio Effect

Nu in de theaters!

Concept, regie & choreografie
Cecilia Moiso

'DE NOTENKRAKER MOET JE EENS ZIEN.'

Het begint een traditie te worden. Met de feestdagen haalt choreograaf Gerard Mosterd opnieuw *De Notenkraker* naar Nederland en Vlaanderen. Gedanst door het speciaal daarvoor samengestelde International European Ballet.

tekst Joost Groeneboer
foto's Steven Hendrix

Wat is er zo bijzonder aan *De Notenkraker*?

'Het is vooral bij families erg populair, bij jong en oud, want het is een kerstverhaal. Voor veel kinderen zijn dit soort sprookjesballetten de eerste kennismaking met dans en theater. Net als *Sneeuwwitje*, dat we ook dansen, en *Het Zwanenmeer*. Natuurlijk heb je ook moderne versies, maar de klassieke *Notenkraker* blijft altijd in het gemeenschappelijk bewustzijn doorsudderen, dat is iets wat je een keer gezien moet hebben.'

Was het ook niet de eerste dansvoorstelling die jij zag?

'Ja, dat kan kloppen, ik geloof van het Scapino Ballet. In de jaren '70. Dat moet *De Notenkraker* van Armando Navarro zijn geweest.

Het was een hele belevenis, want ik zat in een klas die liever met zijn allen achter een voetbal aanrende. De voorstelling moest op een gegeven moment worden onderbroken met het dringend verzoek: willen jullie alsjeblieft stil zijn en niets het toneel opgooien? Want enkele leerlingen bekogelde de dansers met pepernoten en snoepgoed. Levensgevaarlijk!

Wat voor indruk het ballet op mij maakte? Het was vooral vrolijk, het is een heel vrolijk stuk. Pas later ontdekte ik ook de schoonheid van Tsjaikovski's muziek.'

Je hebt er zelf talloze malen in gedanst...

'Ja, ik heb heel vaak *De Notenkraker* gedanst, meer dan driehonderd keer. Bij het London Festival Ballet, dat later opging in het English National Ballet. Ik heb in de producties van Peter Schaufuss, Ben Stevenson en Youri Vámos gestaan. Het was echt een reisgezelschap. We speelden *De Notenkraker* van het topje van Schotland tot aan de staart van Cornwall.

Ik ben begonnen in het corps de ballet en heb vervolgens allerlei leidende rollen gedaan. Als danser moest je bijna alle rollen kennen, want omdat we zoveel reisden en speelden, raakten er aan de lopende band dansers gebleesd.'

Speciaal voor deze tournee heb je een gezelschap met jong internationaal talent samengesteld.

'Ze komen overal vandaan. Van de week nog heb ik een ticket geregeld voor een danser die uit Chili komt. Die reist via Mexico naar Polen, waar het stuk wordt geassembleerd. Als choreografische supervisor komt mijn ervaring met *De Notenkraker* goed van pas.

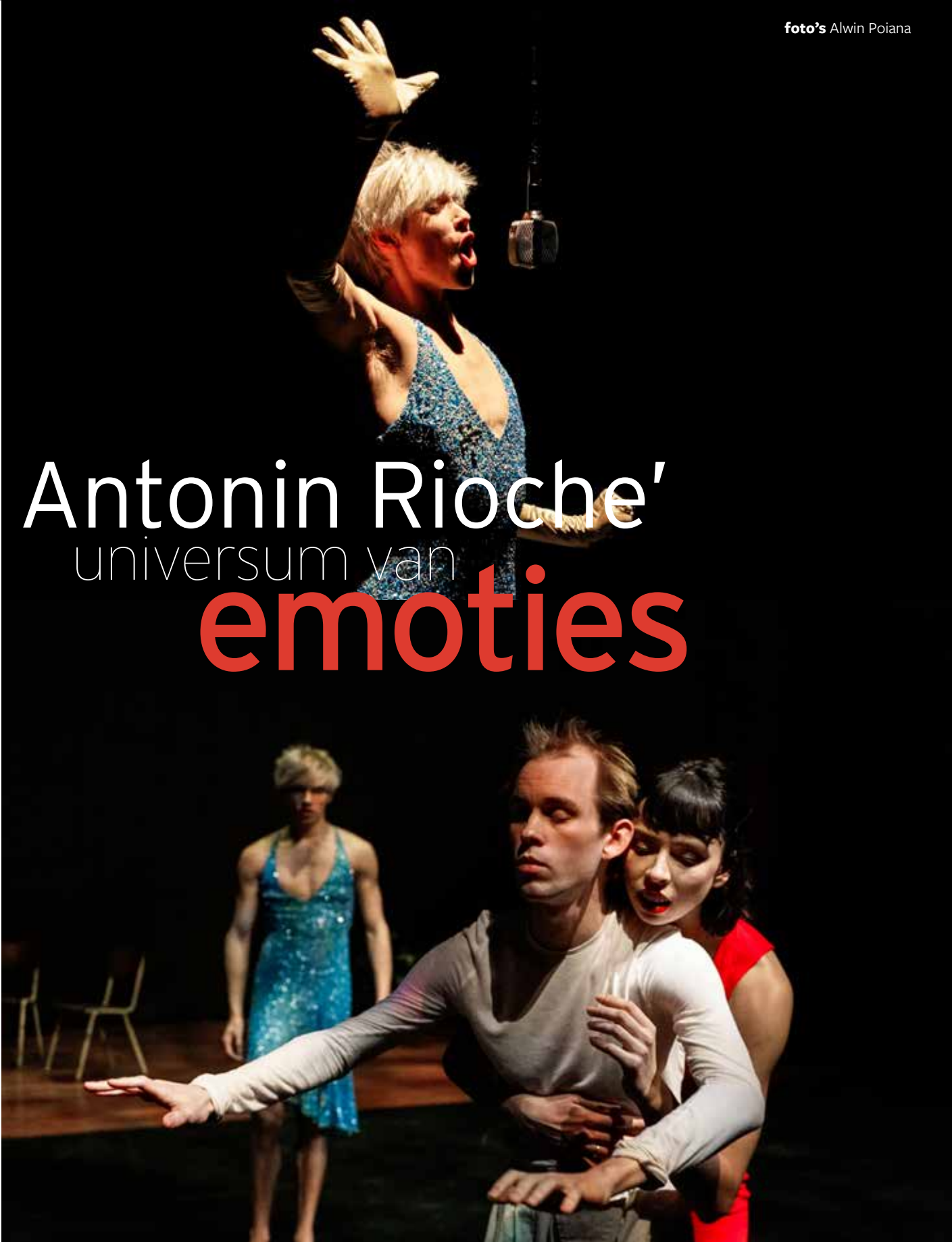
Bij de keuzes die ik maak staat het publiek altijd voorop. Wat laat je zien en wat laat je weg? Hoe houd je de aandacht van de toeschouwers vast? De eerste akte, die voornamelijk acteren is, is bijvoorbeeld best wel saai. Het blijft klassiek ballet, maar om het dynamischer te maken moet je soms wat herchoreograferen.'

Wat kan het publiek verwachten?

'Kerst is een periode waarin je de problematiek van de wereld probeert te ontstijgen. *De Notenkraker* en andere klassieke balletten zijn al meer dan honderd jaar een soort geneesmiddel. Je gaat erheen, vergeet de zorgen van alle dag. Kinderen vinden het geweldig. Het is zo leuk om ze in de pauze of na afloop pirouettes en arabesques te zien maken, ze vinden het geweldig.'

De Notenkraker en Sneeuwwitje, speellijst:
www.mtsm.nl

Antonin Rioche'

universum van

emoties

Het multidisciplinaire werk van de jonge choreograaf Antonin Rioche toont mensen die dansen tussen hoop en vrees. In het laatste jaar van zijn residentie bij makershuis Korzo bewerkt hij het bitterzoete *Glitter*, over het verlangen naar roem, tot een live performance die te zien is tijdens het Holland Dance Festival. Ondertussen lonkt ook Parijs, de stad die zijn creatieve thuisbasis wordt.

tekst Ruth Naber

Glitter was Rioche's eerste avondvullende productie. Maar omdat Nederland ten tijde van de première in 2021 midden in de tweede coronagolf zat, werd het stuk een livestream. Hij vertelde er destijds over in Dans Magazine. Als choreografie-film zat *Glitter* dicht op de huid van de vier performers. Met ingetogen maar ook uitbundige dans, krachtige zang en muziek van Finn Ronsdorf en indringende monologen van Ève-Marie Dalcourt, Toon Lobach en Grace Lyell. 'Glitter gaat over verschillende aspecten van het verlangen naar erkenning', vertelt Rioche. 'Het is een autobiografisch werk. De vier personages vertegenwoordigen verschillende kanten van mijzelf. Zo komt ter sprake dat het je vleugels kan geven als je gezien wordt, als er hoop op je gevestigd is. Ik ben iemand die zich enorm kan voeden met hoop. Aan de andere kant: als die hoop verdwijnt, voel je je leeg. Het kan ook een last zijn om je leven lang te willen voldoen aan de verwachtingen van anderen, of die van jezelf.'

Levend

'De film *Glitter* heeft ons internationale waardering gebracht. Ik vond het ook interessant de performance in filmvorm te tonen, maar de cast en ik zijn blij dat we nu het live potentieel van *Glitter* kunnen laten zien. Het stuk komt tot leven met publieksreacties. Tijdens de repetities gaan we onderzoeken hoe we ons nu, volwassener geworden, tot de rollen en scènes verhouden. Zelf wil ik me richten op het uitdiepen en verrijken van het dansmateriaal en de bewegingskwaliteiten, met de tools waarmee ik in de afgelopen jaren als choreograaf heb leren werken. De monologen heb ik zelf geschreven.'

Afscheid?

'Dit project voelt ook melancholiek. *Glitter* is voor mij een soort vaarwel aan Nederland. Mijn residentie bij Korzo loopt

komend jaar af. In Parijs heb ik de beste mogelijkheden om mijn gezelschap Funny People verder te ontwikkelen. Daar wil ik me, naast choreograferen en filmen, ook op de creatieve regie van modemomenten richten. Ik woonde een tijd in Parijs toen ik jonger was. Toen liep ik modeshows als model. Ik voelde me tot die wereld aangetrokken, maar wilde me als danser ontwikkelen. Nu kan ik die passies bij elkaar brengen.'

Intiem

Rioche's werk gaat over verlangens en angsten, die herkenbaar zijn in deze tijd. Hoe weet hij deze ervaringen te vangen? 'Als maker ben ik geïnteresseerd in intieme gedachten en situaties, taboes ook. Iedereen ervaart ze, maar je praat er niet zo makkelijk over. Eenzaamheid bijvoorbeeld, of angst. Bij elk stuk neem ik een onderwerp als uitgangspunt, puttend uit mijn persoonlijke ervaringen, en kijk ernaar op een bijna wetenschappelijke manier. Wat zijn de positieve aspecten, wat de negatieve? Ik probeer tussen deze twee polen te navigeren als een filosoof. Alleen als je lichte aspecten en schaduwzijden toont, vinden mensen een weg door je stuk.'

Logica

Rioche is ook een veelzijdig maker. Hoe heeft zich dat ontwikkeld? 'Als zelfstandig maker moet je wel veelzijdig zijn, om te kunnen overleven. Ook inspireert het me om van film naar performance te gaan en weer terug. Ik heb veel gezien: films, opera's, theater en dans. Vaak zag ik dansstukken waarvan de logica me niet duidelijk was. Dramaturgie vind ik belang-

foto Philippe Vogelenzang

ANTONIN RIOCHE:
'IK WIL MENSEN ZIEN OP
HET PODIUM.'

rijk, een overdenking van de lijn in een performance. Ik vertrouw op mijn eigen vorm van dramaturgie in mijn choreografieën. Ik wil mensen zien op het podium.'

Vertrouwen

'Tien jaar geleden danste ik bij het Ballet Junior de Genève en vorige week was ik weer in die stad, voor een mentorsessie van choreograaf Sidi Larbi Cherkaoui (directeur van het Ballet du Grand Théâtre de Genève - red.) Ik realiseerde me daar, dat ik lang erkenning heb gezocht van mijn leraren bij het Ballet Junior. Ik dacht aan de jonge danser die ik toen was, en voelde dat ik inmiddels verder ben gegaan. Het is belangrijk om je te concentreren op je eigen pad en te vertrouwen op de richting die het je geeft.'

Onafhankelijk

'Deze lente maak ik een duet dat ik met Emilie Leriche dans. Centraal in *We are doing great* staan twee mensen die weten dat ze hun relatie gaan verbreken, maar bang zijn voor het moment waarop wat ze samen hadden alleen nog een herinnering zal zijn. Het wordt een internationale coproductie waarin Korzo ook participeert. Een eerste stap naar volledige onafhankelijkheid. Ik heb altijd gereisd. Ik ben niet bang om mezelf te ontworpen. Ook in Frankrijk, mijn geboorteland, zal ik een internationaal georiënteerde maker blijven. Maar in Nederland ben ik geboren als choreograaf. Als maker zal ik mijn verbinding met dit land blijven koesteren.' ◀

Glitter is van 25 t/m 27 januari te zien tijdens het Holland Dance Festival. *We are doing great* gaat volgend jaar herfst in première. Meer info: www.rioche.net en www.holland-dance.com

Here we live and now '23

Ontdek het nieuwe choreografietalent

14 T/M
22 DEC

Korzo, Den Haag

Korzo

Nederlands
Dance Theater
NDT

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

korzo.nl/hwlan

TENT HUIS VOOR HEDENDAAGS CIRCUS

• LIZA VAN BRAKEL, MAKER VOOR EEN JAAR

• BENJAMIN KUITENBROUWER, MAKER VOOR TIEN JAAR

• KNOT ON HANDS, MAKER VOOR TWIS JAAR

• ZINZI OEGEMA, GASTMAKER

@TENTCIRCUS • WWW.TENT.EU

OZCAR

Ozcar voorziet u van overzichtelijke financiële rapportages. Daarmee bent u op elk gewenst moment in staat om op actuele cijfers te sturen.

Ozcar is DE financiële partner voor culturele instellingen.

**dans
magazine**

**JOUW ADVERTENTIE
HIER PLAATSEN?**

Neem dan contact op met
Mariska Jankovits

030 - 693 11 77

mjankovits@virtumedia.nl

Dansfans. Nederland stikt ervan. Al zijn sommigen fanatieker dan anderen. Aan de vooravond van de première van Conny Janssens nieuwe productie *ZIEL* spreken we met Loes van Dongen, superfan, vrijwilliger en ‘bijna-buurvrouw’ van Conny Janssen Danst. ‘Ik voel me bevoorrecht dat ik met zo’n jonge ploeg dansers van over de hele wereld mag optrekken. Ik geniet van hun vrolijkheid en professionaliteit.’

tekst en foto Astrid van Leeuwen

Dans? Tot haar zesenvetigste had Loes van Dongen er niks mee. ‘Ik ben opgegroeid met toneel. Mijn vader was een fanatiek amateur-speler en ik ging naar al zijn optredens, vaak met tombola en bal na. Later ging ik ook wel naar musicals. Maar dat ballet-gedoe? Nee, mij niet gezien.’ Toch liet ze zich in 2003 overhalen door een collega die zei: ‘Er is echt wel méér dan ballet.’ Samen gingen ze naar Nederlands Dans Theater. Loes: ‘Welke productie het was, weet ik niet meer, iets met een achterdoek en dansers die even plotseling verschenen als weer verdwenen. Ik snapte er niks van, maar ik heb echt met open mond zitten kijken. Ik was in één klap om!’

Nu, twintig jaar later, gaan Loes en haar collega nog steeds regelmatig naar NDT – ‘bij het laatste programma dat we zagen, met drie werken van Jiří Kylián, moesten we beiden huilen’ – en soms ook naar Scapino Ballet Rotterdam. Maar er is één gezelschap dat voor Loes inmiddels toch echt de kroon spant, en dat is Conny Janssen Danst. ‘De eerste productie van Conny die ik zag, was *COMMON GROUND*, op het dak van de Rotterdamse Hofbogen. Mijn man was net overleden, en ik was op dat moment vooral blij dat de voorstelling mij uit mijn verdriet losweekte.’ Daarna volgde *HOW LONG IS NOW*, in de tramremise van de Rotterdamse RET. ‘Ik werkte destijds bij het Mobiel Erfgoed Centrum, dus deze locatievoorstelling was, vond ik, de perfecte invulling van het personeelsuitje dat ik moest organiseren.’ Sowieso vindt Loes het geweldig dat Conny Janssen voor haar producties steeds zulke bijzondere locaties kiest. ‘Neem *COURAGE* in de Ferro Gashouder, dat was zó imposant. Door hoe de dansers bezitnamen van die enorme ruimte en door

**‘CONNY ZIET JE
ALTIJD ECHT,
ZE LOOPT
NOOIT ZOMAAR
VOORBIJ.’**

'ER KWAMEN ZÓVEEL MENSEN HUILEND UIT DIE VOORSTELLING.'

de muziek van Maartje Teussink, die niet zozeer vervreemdend, maar voor mij wel totaal vreemd was, en tegelijkertijd ook zó kloppend.' En *MIRROR MIRROR*, in de RDM Onderzeebootloods, was, zegt ze, 'al helemaal niet te geloven zó prachtig.' 'Die gigantische ruimte, met al dat water, wat moet dat ontzettend zwaar zijn geweest om daarin te dansen.'

Met bouwhelm op

In 2018 trok Loes de stoute schoenen aan en nam contact op met Conny Janssen Danst. 'Ik had in Theater Rotterdam, bij *INSIDE OUT*, naast een aantal vrijwilligers gezeten, en dat leek mij ook wel wat. Ook omdat de hele club – dansers en vrijwilligers – na afloop van de voorstelling zo leuk met elkaar omging. Maar ik dacht: hoe doe je dat, daar moet je vast papieren voor hebben. Uiteindelijk besloot ik een heuse sollicitatiebrief te schrijven. Ik wist dat de groep het jaar daarop naar een eigen 'huis' in de Fenix op Katendrecht zou gaan, dus ik schreef: "Als jullie daar straks een nachtportier nodig hebben, of als ik jullie op wat voor manier dan ook kan helpen: ik ben beschikbaar. Én vlakbij, want ik verhuis straks zelf ook naar de Fenix."

Kort daarna draaide ze haar eerste dienst als barmedewerker bij het jonge-choreografenprogramma *DANSLO-KAAL* en bij *BROOS* stond ze voor het eerst ook achter de merchandise-balie. 'We hielden destijds ook nog een crowdfundingactie voor de nieuwe locatie. Stond ik daar opeens met een bouwhelm op fanatiek te verkondigen: "Doneer alsjeblieft, want ik wil wel dat het gezelschap straks een goed geluiddempende vloer heeft, want ik woon erboven.'" Lachend: "Terwijl dat onzin was, want ik woon helemaal aan de andere kant van het gebouw.'

Nóg meer en nóg vaker

HUIS Conny Janssen Danst is inmiddels, aldus Loes, ook echt een tweede huis. 'Dat begon al in coronatijd. Opeens zat ik zonder werk en dus veel alleen thuis, maar ik

mocht met Ellen Passage, de toenmalige productieleidster, alle verhuisdozen met kostuums uitpakken. Een heerlijke klus! Het is zó bijzonder om al dat moois door je handen te laten gaan.'

Ze is sindsdien, zegt ze, ook altijd welkom op kantoor en het contact met het hele team is warm en fijn. 'Zeker ook met Conny. Ze probeert je in alle drukte toch altijd even écht te zien, ze zal nooit zomaar aan je voorbij lopen.' Daarbij voelt Loes zich bevoorrecht dat ze met zo'n jonge ploeg dansers van over de hele wereld op mag trekken. 'Ik geniet enorm van hun vrolijkheid en van hun professionaliteit. De een is wat meer op zichzelf dan de ander, maar in de bus naar de theaters is het vaak een vrolijke boel. Daarbij: hoe leuk is het om alle theaters van Nederland achter de schermen te leren kennen?'

Haar huidige werkgever – Podium Islemunda in Rotterdam-Zuid – is gelukkig heel flexibel: als Loes eerder weg moet om voor Conny Janssen Danst een dienst te draaien, is dat nooit een probleem. 'Sowieso ben ik er bij elke belangrijke voorstelling natuurlijk bij, of ik moet net in Japan zitten.' En wanneer ze over ruim

een half jaar met pensioen gaat, hoopt ze alleen nog maar 'nóg meer en nóg vaker' als 'dansvrijwilliger' actief te kunnen zijn.

Weer volledig losgaan

De meest bijzondere productie tot nu toe vond Loes *BROOS* uit 2019, waarin Conny Janssen, ingegeven door de laatste, zware levensfase van haar dan negentigjarige moeder, inzoomt op de broosheid van het leven. 'Dat ze als choreograaf zó persoonlijk en zó menselijk durfde te zijn... Ze heeft daarmee echt een enorme snaar geraakt: er kwamen zóveel mensen huilend uit die voorstelling.'

Maar eigenlijk zijn alle producties haar even dierbaar. 'Het bijzondere is dat Conny aan de ene kant zo'n duidelijke, heel herkenbare handtekening heeft – met altijd weer die intrigerende eenheid van dans, (live-)muziek en decor –, maar dat tegelijkertijd elke productie weer totaal anders en verrassend is en nieuwe uitdagingen creëert voor de dansers.'

Loes is dan ook dolblij dat de nieuwe productie *ZIEL* na haar heupoperatie in première gaat. 'Ik ben zó benieuwd!', roept ze enthousiast. '*BROOS* was – logisch gezien het onderwerp – heel ingetogen en in zekere zin gold dat ook voor *KIEM*, dat daarna volgde, kort voor de voor al die internationale dansers zo heftige coronapandemie. Maar ik heb het gevoel dat er nu weer iets heel optimistisch 'kient', iets met hart en ziel gloort, waardoor Conny en de dansers in deze nieuwe productie weer volledig los kunnen gaan.' ◀

ZIEL door Conny Janssen Danst: 6 januari t/m 7 april in een groot aantal Nederlandse theaters. Meer informatie en tickets: www.connyjanssendanst.nl

ODE AAN HET LEVEN

Het verlangen om voluit te leven staat centraal in *ZIEL*, de nieuwe productie van Conny Janssen Danst. Met haar dansers – bekende gezichten én jong talent – gaat Conny Janssen op zoek naar vrijheid, lichtheid en onverwachte ontmoetingen. Ze geven daarbij uiting aan de drang om jong en onbezonnen te zijn, de luiken open te gooien en in het diepe te duiken, zonder angst of schroom.

'We zitten nu midden in het repetitieproces en de opdracht aan mijzelf is een voorstelling te maken die het leven omarmt', zegt Conny Janssen over het maakproces van *ZIEL*. 'Ik noem het een ode aan het leven. Maar hoe doe ik dat? Ik merk dat het meer gaat over het gevecht het leven te kunnen omarmen. Kennelijk is het niet zo vanzelfsprekend. Het is zoeken hoe we ons eigen oordeel en dat van de ander naar de achtergrond kunnen duwen. Ik merk dat het proces meer en meer daarover gaat. Dat is het bijzondere van creëren: je begint vanuit een gedachte en de weg die je aflegt, leidt je naar iets anders. Het blijft een ontdekkingsreis met onverwachte wendingen. Voor ons allemaal.'

Rooms

Performance festival

27 & 28
January 2024
Marres,
Maastricht

Line up:
buren
Merette van Hijfte
& Pleuni Veen
Kinga Jaczewska
Mauricio Limon
David Maroto
Genevieve Murphy
Ika Schwander

Marres, Via Zuid, Fashionclash,
de Brakke Grond and Dansateliers
proudly present Rooms 2024

dans
ateliers

FASHIONCLASH

marres.org

2024

Genoeg

Precies wat je nodig hebt!

Beter leven
met minder

DIY: origineel,
goedkoop, en
vaak beter voor
het milieu

Praktische
tips om geld te
besparen

Duurzamer
worden in kleine
stappen

4 X PER JAAR
**Genoeg
Magazine**
1 JAAR
€ 19,95

OF MET
Premium
SLECHTS
€ 24,95

Een magazine voor iedereen
die meer wil doen met minder!

Scan de
QR-code
voor meer
informatie!

Genoeg is hét tijdschrift voor mensen die graag een eenvoudiger leven leiden, met minder spullen, minder gedoe en meer tijd voor de belangrijke dingen in het leven. In Genoeg vindt u inspirerende verhalen, achtergrondinformatie en praktische tips voor een zinvol, duurzaam en gelukkig bestaan.

@genoegmagazine

abonnement.genoeg.nl

f Genoeg

foto Alex Heuvink

Een wiegende moeder, een puntige steen of een walvis in zee. De Argentijnse danser en choreograaf Amparo González Sola roept tal van associaties op in haar voorstellingen, waarin een politieke onderstroom onmiskenbaar aanwezig is. In haar huidige artistieke onderzoek werpt ze de vraag op: Wat als het jou overkomt?

tekst Iris Peters

Amparo González Sola

foto Sebastián Arpesella

The Conspiracy of Forms

foto Alex Heuvink

Op vrijdagavond 27 oktober zoekt het publiek een zitplaats langs de wanden van de grote dansstudio van BAU in Amsterdam, voor de 'public sharing' van Amparo González Sola, die hiermee haar vier weken residentie afsluit.

Schoorvoetend zet ze haar eerste stappen op de gestripte dansvloer. Onder een dak van zware eikenhouten bielzen en een hangend, symmetrisch patroon van TL-lampen, ontsnapt het publiek niet aan haar blik. De metronomen tikken op een halve seconde na synchroon. Is het verlegenheid wat we zien? Onschuld? Nee. Dat niet. Eerder *I'm in it, you're in it*. Oftewel: we zitten in hetzelfde schuitje en dat weten we.

'Drie bussen nam ik, die er wel twee uur over deden. En daarna liep ik nog een tijd door landerijen, om in een buitenwijk van Buenos Aires uit te komen bij het opvangcentrum voor jongeren met verslavingsproblemen of die om andere redenen in conflict met de wet gekomen zijn. Toch ging ik elke week terug. Waarom? Plots was ik op een plek waar alles wat voor mij dans was, in twijfel werd getrokken. Daar leerde ik veel van. Ik bedacht speelse oefeningen waardoor mensen zich comfortabel genoeg voelden om zich te uiten, ook met een moeder, zus of broer van de jongeren erbij. En ik realiseerde me, dat ik naast mijn autonome voorstellingen, ontmoetingen tussen mensen mogelijk wil maken die vooroordelen over onszelf en anderen afbreken.'

'Al vanaf mijn jeugd lopen dans en politiek als twee rode draden door mijn leven. Ik dans sinds ik op vierjarige leeftijd op balletles ging bij een prima ballerina in Mendoza, die het hippieleven verkoos boven professioneel ballet. En toen ik wat ouder was, praatte ik dagelijks met mijn familie over politiek. Mijn beide ouders zijn filosoof, mijn grootvader is poëet, mijn ene grootmoeder literatuurcriticus en de andere een geweldige kok en verzamelaar van stenen.'

Ik volgde de studie politieke wetenschappen en koos er op mijn twintigste voor om professioneel danser te worden. Ik verhuisde naar Buenos Aires. Een miljoenstad met talloze theaters en elk weekeinde nieuwe voorstellingen. De politiek liet me niet helemaal los. Net als bij mijn vrienden en familie, bleef het onderdeel uitmaken van mijn dagelijks leven. Ik demonstreerde voor het recht op abortus en tegen femicide bijvoorbeeld. Al komt mijn activistische kant het meest naar voren in de gesprekken die ik voer, over hoe we ervoor zorgen dat machthebbers ook naar minderheidsgroeperingen luisteren. Er is een tendens dat degene die het hardst van zich laat horen, de meeste aandacht krijgt. Terwijl ik erin geloof dat iederéén iets waardevols te zeggen heeft, dat iedere stem telt.'

De kunst van het niet weten

'Mijn performances zijn vrij abstract. Ze scheppen op een poëtische manier ruimte voor sociaal-maatschappelijke vragen, waar iedereen op zijn eigen manier invulling aan geeft.

Een nieuw werk begint voor mij in de studio. Mijn vragen en inspiratiebronnen nestelen zich in mijn onderbewustzijn en op het juiste moment ontstaan er intuïtief verbanden. Vaak komt er iets uit dit proces dat ik niet had kunnen bedenken. Als ik van tevoren precies weet wat ik wil vertellen en op welke wijze dit maatschappelijk relevant is, dan is alle spanning weg bij het zoeken naar de juiste elementen voor een dans.

Natuurlijk hoor ik ook een stem in mij die constant wil weten waar het naartoe gaat. Dat is weleens frustrerend. De kunst is om het niet te willen weten. Pas als een werk af is, kan ik vertellen hoe het begon, zich ontwikkelde en wat de diepere lagen ervan zijn.

Deze keer begon ik mijn onderzoek met een glimmende panterblouse en de malambo, een Argentijnse volksdans die traditioneel door mannen wordt opgevoerd. Hiervan nam ik de polyritmiek van de tapende voeten van de dansers die net niet synchroon lopen, dat na verloop van tijd samenkwam met een ander onderwerp in mijn werk, dat van wederkerigheid.'

Slow dance

We kijken en voelen ons bekeken. Amparo González Sola vangt de blik van een bezoeker, neemt de lichaamshouding van

anderen over en transformeert deze in beeldende vormen. Zo houdt ze op enig moment haar armen zoals een moeder haar kind wiegt. Al zijn haar armen sterk gespierd en is de vorm die ze vasthoudt hoekig.

Haar eindpresentatie voert ze samen met danser Venuri Perera uit. Ze nemen ons mee in een slow dance. De metronomen tikken steeds langzamer, waardoor we in een collectieve meditatie vallen, terwijl Amparo stap voor stap zet, in een cirkel, recht voor het publiek. Op kousenvoeten, zodat het geluid van haar voetstappen plaatsmaakt voor het meetbaar verstrijken van de tijd. Tot het moment dat de tijd stopt.

Dan pakt ze haar mahoniehouten trekharmonica erbij en zingt, voor het eerst live voor publiek, een variatie op Kae Tempests song:

*I know it's happening.
But who is it happening to?
Did it happen to you?
Did it happen to me?
Did it happen to us? Did it happen at all?*

'Na afloop van de presentatie zeiden mensen dat ze voelden hoe hun aanwezigheid van invloed was op wat er in de ruimte gebeurde, en dat ze zich plotseling niet alleen bewust waren van mij als performer, maar ook van de andere mensen om hen heen. Dat we samen een nieuw netwerk vormden. Dat maakte me erg blij. Ik ben altijd verrast als het publiek denkt dat ze 'slechts' toeschouwer zijn. Dat ze op afstand staan van wat ze zien. Alleen al hoe je zit, ademhaalt of luistert beïnvloedt mijn werk.

Ik geloof dat mensen zich niet kunnen distantiëren van de realiteit van anderen. Het is ondenkbaar dat bijvoorbeeld de actualiteit in Gaza niets te maken heeft met hier. Wij worden voortdurend beïnvloed door anderen en hebben andersom ook continue invloed op de ander. Als ik nu je hand vastpak, dan lijkt het alsof ik de actieve handelaar ben en jij de passieve ontvanger. Niets is minder waar. De manier waarop jij luistert en naar me kijkt, beïnvloedt wat ik zeg.

Wat we doen heeft consequenties. En ook dat wat we niet doen. Om hier meer bewustwording voor te creëren, richtte ik mij tijdens mijn residentie op de vraag: op welke manier geef ik mensen het gevoel

dat hun aanwezigheid bijdraagt? Hoe stimuleer ik een actieve houding? We zijn verantwoordelijk voor onze positie in de wereld, ook als we ergens getuige van zijn.' ◀

Amparo González Sola was van 29 september tot 27 oktober BAU AIR GREENHOUSE resident. Ze zet haar onderzoek voort met de steun van Dansateliers, Spring Performing Arts Festival en workspacebrussels.

Op 1 en 2 februari danst Amparo in de Brakke Grond (Amsterdam) opnieuw *If Every Rock is a Hole*, als onderdeel van het programma *Beyond the Black Box*. www.brakkegrond.nl

foto Thomas Lenden

Amparo González Sola

(1984) is danser, choreograaf, docent en researcher. Ze startte haar danspraktijk in Buenos Aires, Argentinië en volgde van 2020 - 2022 de master DAS Choreography aan de Hogeschool van de Kunsten Amsterdam. Ze maakt deel uit van het collectief Escena Política (Buenos Aires) en het Cultural Commons Lab (Utrecht). Haar laatste twee werken gingen in première op het Spring festival in Utrecht: *If Every Rock is a Hole* (2022) en *The Conspiracy of Forms* (2023). www.amparogonzalezsola.com

BAU AIR GREENHOUSE

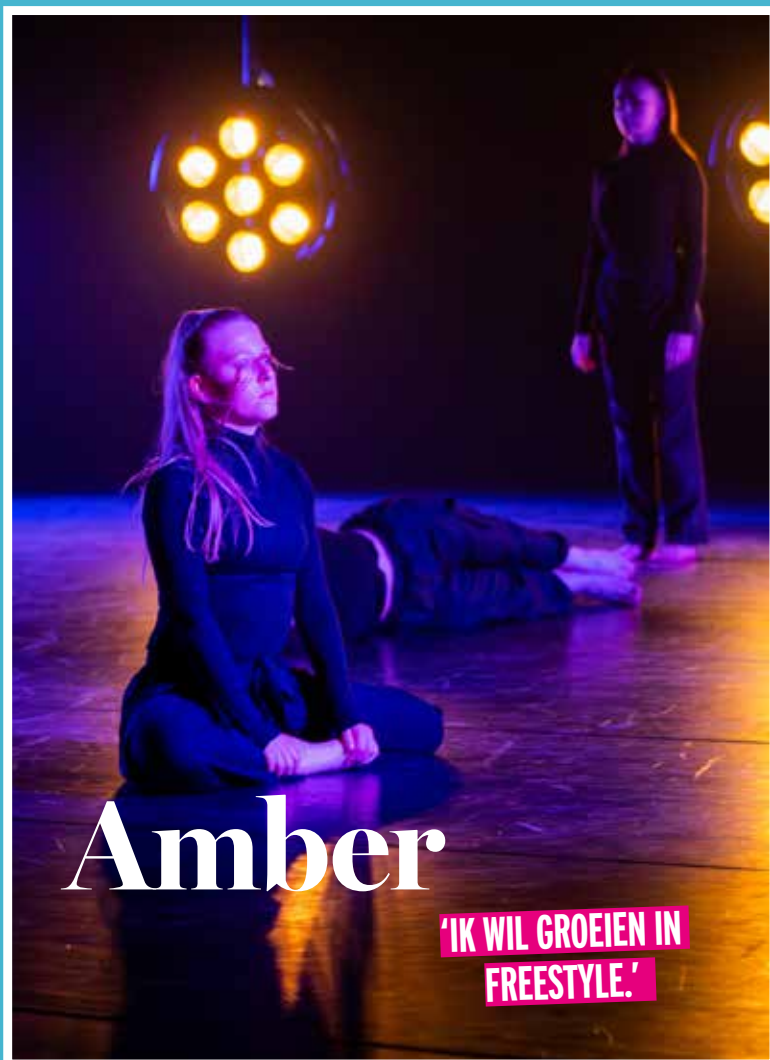
- betaalde residentie van vier weken
- voor onafhankelijke makers in de dans en performance
- artistieke adviezen en praktische ondersteuning
- publiek toegankelijke eindpresentatie

GREENHOUSE is een ontwikkelnetwerk voor dans, mime en performance in Amsterdam, opgericht door BAU, Boogaardt/VanderSchoot, Keren Levi | Neverlike, Nicole Beutler Projects en Veem House for Performance. www.bau.amsterdam

THE NEXT
GENERATIONDANS-
DROMEN

Amber Ruijsch danst al 12 jaar en volgt sinds dit schooljaar de opleiding MBO-Dans Urban aan Rijn IJssel in Arnhem. Ze lest bij Twentyfour Dance Centre in Ede en doet workshops door heel het land. Waarom danst ze zo graag? En wat is haar droom?

foto Jarina Tummers

Amber

**'IK WIL GROEIEN IN
FREESTYLE.'**

Hoe ben je begonnen met dans?

'Toen ik heel jong was, bewoog en reageerde ik altijd al op muziek. Met het bekijken en nadoen van dansvideo's heb ik mijn eigen dansstijl ontwikkeld. Bij Twentyfour Dance Centre, een dansschool bij mij in de buurt, ben ik les gaan nemen en zat al snel in het Hiphop wedstrijdteam. Toen ik besepte dat ik meer met dans wilde gaan doen, ben ik de Vooropleiding Dans, Twentyfour Dance Education gaan doen en kreeg les in onder andere klassiek ballet, modern, urban en floorwork.'

Wat is je favoriete stijl?

'Ik hou enorm van freestyle, omdat ik daarbij echt mijn eigen ding kan doen en er mijn gevoel in kwijt kan.'

Wat betekent dansen voor je?

'Heel veel. Dansen geeft me rust, ik kan er al mijn stress bij loslaten. Als ik dans voel ik me vrij. Ik krijg er energie van!'

Wie is je favoriete choreograaf?

'Er zijn er een paar waar ik naar op kijk: Robin Benjamin, Mezack en Toby Deedaran.'

Ben je wel eens naar een dansoptreden geweest?

'Ja, naar *Keturunan* van Cheroney Pelupessy. Een hele mooie voorstelling. Erg inspirerend om te zien.'

Met wie zou jij eens een duet willen dansen?

'Met Vere Huynen, een meisje uit mijn klas waar ik veel waardering voor heb.'

En aan wat voor voorstelling zou je mee willen doen?

'Ik wil graag in een stuk dansen waarin ik mezelf echt kan laten zien. De 'ik' die ontstaat als ik dans.'

Wat is jouw dansdroom?

'Ik wil groeien in freestyle. In een show van een bekende artiest dansen is ook iets om naar uit te kijken.'

Instagram: @amberruijsch

www.rijnijssel.nl

www.twentyfourdancecentre.nl

ZA 06 JAN

Classical Ballet Gala Ukrainian 4 Ever

UNITED UKRAINIAN BALLET COMPANY

Fotograaf: Altin Kafira

Speciaal voor de wintermaanden heeft de United Ukrainian Ballet Company – bestaande uit zo'n 60 gevluchte Oekraïense dansers – een indrukwekkend balletgala samengesteld met werken die hun schoonheid, kracht en verzet laten zien. Aanschouw onder andere het sprookjesachtige *'Les Sylphides'* en het spectaculaire *'Hopak'*.

Tickets & info
meervart.nl

M
MEERVAART

to all lovers of

theatre
dance
context
performance

Ontdek hier
onze volledige
dansprogrammering